

5945/33

MARCU BEZA

DIN ALTE ȚĂRI

— **STUDII ȘI IMPRESII** —

**EDITURA ZIARULUI „UNIVERSUL”
BUCUREȘTI**

1933

DIN ALTE ȚĂRI

Inu.A.37.810

MARCU BEZA

DIN ALTE ȚĂRI

— STUDII ȘI IMPRESII —

58901

EDITURA ZIARULUI „UNIVERSUL“, BUCUREȘTI
1933

1975
CONTROL 15

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
COTA 60405

re 4/8/02

B.C.U. Bucuresti

C58901

P R E F A Ț A

Parte din paginile ce urmează au format subiectul unor conferințe la Fundația Carol sub auspiciile Societății Scriitorilor Români. Acesteia se cuvine a-i mulțumi și în deosebi președintelui ei de-atunci, Liviu Rebreanu, pentru grija-i prietinească.

Celelalte pagini au apărut în ziarul „Universul“, căruia nu-i pot aduce o recunoaștere mai bună decât mărturisind, că nu le-am atribuit o valoare trecătoare, ci una statornică, și ca atari doresc să fie judecate.

M. B.

IN AMERICA

In America

Iși aduce oricine aminte, cum ajunsese cândva în multe țări chemarea de făgăduință a Statelor-Unite. Țărani și muncitori din orașe grăbiră nerăbădători într'acolo ; până și într'un colț retras din Macedonia, unde-mi făceam studiile, câțiva elevi dintr'a opta nu mai avură astâmpăr să sfârșiască : ce-ar fi putut însemna pentru ei o diplomă față de vestea unui belșug nemăsurat în America ?

Pentru aceste cuvinte și multe altele, am primit cu o bucurie plină de surprinderi invitația Clubului P. E. N. din America — o societate cărturărească, având de scop apropierea scriitorilor din toate țările.

Și, fiindcă m'am dus în asemenea împrejurări ca un reprezentant al scrisului românesc, am crezut că e bine să împărtășesc celor de-acasă impresiile mele, —

ceeace mi s'a părut mai izbitor și mai caracteristic în viața poporului de peste ocean.

Am plect în Mai 1924 pe Berengaria, unul din marile transatlantice. Nu e nimic mai încântător decât o lungă călătorie, pe vreme frumoasă și pe un vas ca acesta — un adevărat palat uriaș, cu numeroase caturi. Plăcerea-i pe atât mai simțită, pe cât uiți, arunci deoparte grijile un răstimp, nu te mai preocupi de cele zilnice; mănânci, bei, te plimbi și cugeți în voe, cu toate la îndemână: aci puntea lungă, dând ochilor neconținută vedere pe ape, aci biblioteca îngrijit alcătuită, aci grădina palmierilor, aci salonul; mai ales acesta din urmă, căptușit în lemn, cu frumoase gobelinuri, cu bolta de sticlă, în față cu estrada, pe care cântă muzica după nămiezi și seara.

Mi-amintesc de o Duminică. Toți călătorii, fără osebire de rang, sunt poftiți la slujba religioasă. De pe un pupitru, înfășurat în steagul englez, căpitanul anunță imnurile; și, pe când fumul coșului trece deasupra bolții cu geamuri, se resfiră în lumină, de aruncă umbre jucăușe împrejur, toți întonează în cor, împreună cu muzica și cu marinarii. Se înaltă glasurile. Cuvintele rugii umile,

aceleași ce vor fi răsunat și în vremuri de primejdie, au ceva nespus de solemn și de pătrunzător dinaintea mării fără nici un punct de reazem. Doar un cerc aburos de zare ce se mută și fuge odată cu noi. Nu-i ca în alte părți, ca în Mediterana, de pildă, unde mai întâlnești cu ochii vre-o corabie sau pânză în trecere. Aci imensitatea oceanului oprește atare priveliște; rareori o întâmplătoare apariție stârnește exclamații de mirare. Nu sunt nici insule în drum.

Un tovarăș scriitor englez amintește de Atlantis. Insuș numele, cu ciudata-i sonoritate, deșteaptă un fior. Că existase un continent cu mii și mii de ani înainte despre care Platon ne spuse în Timoeus ceea ce și el aflase dela Egipteni, că întreg acest continent cu tot ce împlinise și moștenise în curs de nesfârșite generații, căzuse prăbușit pe veci, e un fapt de coplesitoare grozăvie, un simbol neîntrecut de zădărnicie umană!

Și firesc e să fi mișcat, să fi turburat adânc mințile și să fi lăsat aluzii cumplite dealungul veacurilor. Până astăzi folklorul irlandez și al Indienilor din America prezintă anume fețe asemuitoare ce ne-ar trimite la străvechea catastrofă. Pâlcuri de păsări încă, duse de instinct,

sboară spre ținutul unde fuse odată Atlantis și, bătând o vreme din aripi, speriate și obosite, cad apoi în apă. Se va fi cufundat oare tot? Nu va fi rămas vreo fărâmbă de uscat, ruptă, deasupra mării? Altfel, de unde atâtea legende? De unde izvorul nesecat de inspirații cu privire la pământuri tănuite în larg, cum e Antilia ori acela care formează subiectul marelui poem al lui William Morris Paradisul Pământesc, în care niște călători din Scandinavia pornesc pe ocean în căutarea unui sălaș de tinerețe veșnică?

Din convorbirea asupra Atlantidei, iese și dorința unuia de a ține o conferință asupra acestei chestiuni. Pilda e urmată de un predicator-misionar, care ne vorbește despre „Gânduri înalte cu privire la pacea lumii“. Nu-i deloc ceea ce ne așteptam. Incepe și mântue printr'o rugăciune, chemând la urmă binecuvântarea lui Dumnezeu asupra tuturor, cari am avut răbdare să-l ascultăm. Așa ne trecem vremea. O gazetă, ediția lui Daily Mail care se tipărește pe bord, ne aduce zilnic știri proaspete.

Și pe măsură ce înaintăm, oarecare prietenie leagă pe călători; începem a ne cunoaște și a ne întreba de una de alta.

Ajungem apoi noaptea în apropierea New-Yorkului.

Deodată o seamă de reflectoare puternice acoperă vasul din toate părțile. Noi râdem, spunând că în cinstea noastră, a scriitorilor-delegați, se face iluminăția; dar ni se atrage atenția, că suntem în zona prohibiției, că se ține o veghe strașnică, spre a nu se scoate pe întuneric ceva spirtoase.

A doua zi, Sâmbătă dimineața — tocmai o săptămână dela plecarea din Londra — zărim New-Yorkul: încet-încet răsare. Iacă statuia Libertății, cu fața și cu mâna întoarse către Europa, parcă ar fi vroind să zică: „Acolo e acum libertatea, nu aci, unde n'ai voie să bei ce-ți place!“. Iacă și Ellis Island, spaima emigrantilor, așa de cunoscută.

Debarcarea se face cu multă rânduială — bagajele așezate în ordine alfabetică: A. B. C... Te duci la litera cu care-ți începe numele și le găsești; o scară rotativă le coboară în stradă, unde apoi trec la rând automobilele și poartă pe fiecare la destinație.

Sunt găzduit la National Arts Club. Mă întâlnesc aci și cu scriitorul francez Jules Romains, sosit în aceiași zi, care avea să-mi fie tovarăș de colinde. Bineînțeles, eșim curând, plini de neastâm-păr, în oraș.

Clădirile acestea enorme, văzute din larg dimineața, mi se păruseră de o neașteptată frumusețe unică; în pâcla ușor-colorată a mării ele dedeau orașului o arătare fantastică, ridicate parcă de vraja unor giganti mitici. Acum, de aproape, mă înspăimântă: drepte ca niște magazii, fără nici o podoabă arhitectonică, și cu scări de scăpare — grele scări de fier, puse oricum dinaintea fațadelor, urâțindu-le, desfigurându-le.

Ne îndreptăm spre Woolworth Building, desigur cea mai enormă clădire din lume, închinată negoțului: firme și bănci însemnate își au aci biurourile, folosind vreo paisprezece mii de funcționari, fără a socoti mulțimea deafară ce mișună ziua.

Acum, în ajunul Duminicii e o liniște prielnică vizitei noastre; căci unul din multe ascensoare ne ia și, fără a se opri, într'un chip vertiginos, dându-ne încă o nebănută senzație, ne ridică la catul al cincizeci și optulea; mai avem puține trepte și ne aflăm pe terasa gotică de sus, la o înălțime ametoitoare. Ce fior groaznic de adâncuri și ce priveliște întinsă până departe! Marele oraș se prelungește colo între râul Hudson și râul de Răsăsit, cu faimosul pod Broo-

klyn aruncat deasupra. La un moment simțim o căldură apăsătoare; fumul coșurilor de jos urca în juru-ne, fără ca noi să fi luat aminte.

Inapoiindu-ne, avem răgazul să ne interesăm și de Clubul nostru. E mixt, bărbați și femei stau laolaltă în deplină egalitate și prietenie. Și câtă rânduială, câte înlesniri de confort, în sala de citire cu numeroase reviste și gazete, în sala de expoziție și în sala de mâncare ! Și pe toți pereții atârnă pânze, dăruite de pictori distinși, cari au făcut sau fac parte încă din Club. Dintre membrii de azi cunoaștem pe Robert Frost, poetul; pe doamna Mary Austin, care într'o carte **The American Rhythm** caută să întoarcă pe scriitorii de-aici, la inspirația mai firească a băștinașilor Indieni; și pe directoarea mult răspânditei reviste săptămânale **Pictorial Review**, Ida Clark. Aceasta ne cheamă după cină în atelierul ei. Cum este o fruntașă în mișcările feministe, ne spune că, două zile înainte, avusese loc un ospăț monstru de vreo trei mii de femei, toate îmbrăcate în alb, și ne dă lămuriri prețioase asupra tendinței, aș zice maniei, femeilor americane de a înființa cluburi pentru orice fel de cauze, închipuite și neînchi-

puite. La o vreme miile și miile de asemenea cluburi s'au constituit într'un supra-club cu numele de National Federation, care și-a impus voința în multe împrejurări și a pricinuit câteva măsuri înalte de reformă. O femeie de fapt a întemeiat și întâia Christian Science Church, oarecum o nouă religie cu slujitori în toată lumea ; și iarăș femeilor se datorește în bună parte prohibiția alcoolului.

— Aci ați greșit, zice unul din noi, e în dauna voastră.

— Cum asta ?

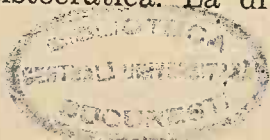
— Apoi, când bărbații beau, în clipele de expansiune, vă mai puteau lua în căsătorie ; dar așa, cu mintea întregă, cam anevoie să-i prindeți.

Doamna Clark râde, și, schimbând vorba, adaugă: „S'a calculat că, de s'ar pune unul peste altul toate numerele câte apar pe an, ar ajunge la înălțimea turnului Woolworth. De altfel circulația periodicelor noastre nu se numără cu zecile de mii. Un editor american n'ar tipări o carte, de n'ar fi sigur că va avea cel puțin câteva milioane de cetitori. Veți vedea și gazetele de Duminică“...

Și le-am văzut, în adevăr ! Tipuri de surprinzătoare, neîntrecută monstruozi-

tate publicistică. Numai pentru două din ele și ți-ar trebui un vehicul să le transporti. Cine le citește? Pe semne fiecare caută ce-l interesează și găsește, încă din prisos, cu ce să-și umple orele Duminicii, care și aci are un aspect de odihnă obștească. Mai mult ca în alte zile, e o plăcere să umbli, n'aș zice să te pierzi, în oraș, căci New-Yorkul are un plan foarte simplu. O stradă principală, Broadway, străbate dealungul și de amândouă părțile avenue-uri, pe unele din cari trece trenul deasupra, pe niște poduri continue de fier, astupând fereștile caselor, și poartă în loc de nume, cifrele 1, 2, 3 și așa mai încolo. Multe cinematografe — noi și de un fast neobișnuit, iar otelurile mari într'un stil deosebit de acel european. Intri liber în ele ca într'o piață publică. De jur-împrejur câte o farmacie, bărbierie, tutungerie, cofetărie, bancă, etc. și o mulțime de oameni cari se perindă neconținut, cașicum ar fi, după vorba unui scriitor englez, în timp de carnaval sau revoluție, deși toți arată prea gravi pentru carnaval și prea luxoși pentru revoluție.

Dincolo de centru, în direcția lui Hudson, se începe Riverside Drive, loc de plimbare artistocratică. La dreapta se

înaltă în șir numeroase apartamente cu privirea spre apă; ici-colo iese câte un balcon ce pare aproape minuscul, adesea și fără console, în masivul fațadelor imense: ridici capul și, dacă se ivește cineva, te cutremuri de spaimă, că are să se prăbușiască cu balcon cu tot.

În cealaltă parte, lângă port, e vestitul Wall Street, inima trusturilor și băncilor: în aceeaș direcție e și reședința municipiului.

Primarul ne-a invitat într'o zi să ne ție un discurs. Și ne-a spus apăsător de luptă ce o are cu oamenii puternici ai afacerilor, cari-l împiedică în bunele sale năzuinți și cari, în expresia sa, umblă numai după bani, bani, bani. Și ne face o favoare: Toată vremea cât stăm la New-York, avem dreptul să călcăm legea vitezei pe străzi; dar, cum asta presupunea înainte de orice automobil, am fi fost mai mulțumiți să ne fi pus unul la dispoziție și ne-am fi dus noi și cu mai puțină viteză. Apoi dă mâna cu fiecare și, oprindu-se la delegatul Francez,—era în timpul ocupației Ruhr-ului — îi spune în chip de compliment: „Voi, Francezii, de v'ați retrage din Ruhr și de n'ați veni întruna să ne cereți bani, ați fi buni prieteni cu noi“.

— Ce zice? mă întreabă Francezul.

— Zice, că-i pare foarte bine să te fi cunoscut, răspund eu, bucuros că am acoperit o lipsă de tact ce-ar fi putut pricinui cine știe ce nemulțumiri.

Trăiesc la New-York vreo treizeci de mii de Români, peste un milion de Evrei, mai mulți Italieni ca la Roma, mai mulți Germani ca la Munich. Și, ceeace-i caracteristic și de mirare, toate națiile se grupează laolaltă, reconstituind în mic mai toată harta Europei, fără a vorbi de Negri, de Sirieni, de Chinezi și de alții.

La hotelul Pennsylvania într'o seară ni s'a dat un mare banchet, la care am ținut cuvântarea de mai jos :

E o plăcere osebită pentru mine a vă saluta în astăseară din partea scriitorilor Români, cari dintru început au îmbrățișat din toată inima ideea lui P. E. N. Club, având în frunte pe însăș Regina lor ca prezidentă de onoare. România e la o mare distanță și puțin cunoscută d-voastre; dar literatura stă deasupra oricăror margini de loc și de timp. Ba, cu cât o literatură e mai distinct-națională prin depărtare, cu atât mai interesantă devine, complectând într'un fel concepția

noastră asupra umanității. Vă amintiți în *Pantagruel* al lui Rabelais, acea carte caracteristică pentru larga vedere a Renașterii, cum călătorii spre templul lui Bambuc ating în sfârșit lăcașul mult căutat și cum marea preoteasă le dă să bea vin, care, fiind dintr'aceiaș fântână, pare totuși fiecăruia dintr'înșii cu totul deosebit. De mi s'ar îngădui să folosesc aci o comparație din lumea oprită a băuturii, aș zice că literatura este ca vinul din templul lui Bambuc. Are în fiecare țară aroma ei proprie, pe care suntem încântați s'o gustăm. Cum e asta? Ce-i a-nume în scrisul unei națiuni, care, deși adânc individual, îl face să fie citit și înțeles și de alții?

Intâiu, toate literaturile europene, ca și a d-voastră, au pornit dintr'aceleași obârșii ebraice și clasice. Fără să ne dăm seama, aceleași gânduri și simțiminte din Biblie și din operele grecești și romane străbat adânc ca niște fire multicolore prin țesătura literaturilor noastre. Aceasta le dă o unitate, le apropie deolaltă și aceasta, în chip de exemplu, ne dă puțința nouă în România să gustăm, în original ori în traducere, literatura d-voastră americană, dela notele clare ale *Thana-topsis* până la perspectivele încărcate ale lui Henry James.

Apoi, mai este ceva. Suntem înclinați de obicei să privim literatura, cașicum ar fi una din acele sacre dumbrăvi, pe cari cei din vechime le alegeau pentru locuința zeilor. Vedem proaspătul frunziș luxos, tremurând la soare, mai prindem și notele unei stranii muzici ; dar tot jocul fermecător de culoare și sunet e posibil mulțumită rădăcinilor din pământ. Acest fapt s'a uitat foarte adeseori ; de unde și nevoia scriitorilor mari să-l pue la iveală în trecut. Euripides în *Bachae* a adus unui public rafinat atenian încântarea simplă a înălțimilor din Macedonia, răsunând de vechile chemări tradiționale către Dionisos. O asemenea solie fu și aceea a lui Blake în vremea de lăncezire a literaturii engleze: Se înțelege aci atingerea directă cu natura—natura pătrunsă de sufletul popoului, cum se resfrânge în producțiile sale proprii. Acum, acei dintre d-voastre, cari s'au ocupat cu folklorul, știu că unele balade, povești și cântece populare din America sunt răspândite mai în toată Europa ; altele vădesc asemănări esențiale ; dar toate, atingând o coardă adânc emoțională, pot fi înțelese de oricine și în orice vreme. Căci, cum spune un proverb românesc : „Din acelaș aluat

sunt făcuți toți oamenii“, și, în ciuda multelor noastre despărțiri și osebiri, avem aceleași bucurii și aceleași tristeți și acelaș sfârșit ne așteaptă pe toți. Acest simplu adevăr de fiecă zi, pe care îl nesocotim adesea, creațiile populare ni-l aduc înainte în mod izbitor, cașicum ar fi o revelație. Și aci stă, ceeace este și mai evident în literatura înaltă, puterea lor de umanizare — o putere dată nouă scriitorilor s'o folosim, o putere în adevăr, care va prăbuși stavilele de neînțelegere și prejudecăți.

Noaptea în Broadway, care înfățișează un spectacol neasemuit de reclamă vie în fel și fel de lumini colorate, mișcătoare, am văzut un șir de omnibusuri împodobite, cu lanternele aprinse. In cel dintâi așteptau mai mulți: „Aceștia, îmi lămu-rește un prieten, sunt așa zișii Silent Callers, plătiți ca să îndemne și pe alții să urce“; când un omnibus se umple, trec într'altul, și toate apoi o iau spre Chinezi, unde în cadrul de taină, adesea cinematografic, se improvizează și subterane cu fumători de opiu, simulându-se crime grozave pentru nervii obosiți ai vizitatorilor.

În părțile italienești te simți în plin Neapole, cu dulcele graiu sunându-ți la ureche, cu rufe atârinate dintr'o fereastră într'alta și cu sticle de chianti, deși goale, în vitrine.

De prin strada 2 începe cartierul românesc, căruia nu-i lipsește nici pitorescul halvagiului. Se anunță la un loc cu slove mari: „Restaurantul Românesc“ și aiuri: „Restaurantul Carmen Sylva“, unde și intru. Bucătăria cât și atmosfera întregă e aceea de mahala bucureșteană: un taraf alcătuit dintr'un pianist, un viorist și un țambalist, zic obișnuitele: „Cine bate noaptea...“, „La Marita sprâncenată...“, — pe cari un om înalt și gros le cântă din gură în idiș. Și pe când la Italiieni băutura ne-a fost servită în cești de ceai, să nu atragă luarea aminte, la aceștia sticlele se aduc liber pe masă; ci-că știu ei să se ia bine cu polițistii...

Mai este un colț al New-Yorkului vrednic de amintit: Greenwich Village. Potrivit numelui, are înfățișarea tihnită de sat: case joase, în stil deosebit și vesel; curți mai largi cu plopi și cu salcâmi ce împrăstie valuri de parfum împrejur. Negreșit că, răspunzând la cece este Quartier Latin în Paris și Chelsea

în Londra, prezintă și oarecari trăsături de imitație, de parodiere străină : ceainării cu interioruri decadente, vitrine unde *La vie Parisienne* și alte foi mai mult sau mai puțin suspecte îți sar în ochi, cașicum doar ele ar fi simbolizând spiritul francez. În fond, totuș, sub aparența ușuratică, este aci o frământare artistică neîntreruptă, din care s'a împărtășit în trecut un Edgar Poe, un Irving, un Mark Twain ; într'un teatru de aci a debutat în zilele noastre și Eugene O'Neil, cunoscutul dramaturg. Te întrebi, însă, ce poate reacționa o mână de artiști față de năvala cumplită după bani, față de uriașele speculații fără scrupul ?

O romancieră engleză, Rebecca West, care ținuse conferințe în multe orașe din America, mi-a spus într'o zi: „Du-te să vezi Salt-Lake City, cetatea Mormonilor. Nu o să-ți pară rău.”

M'am hotărât pe dată, fără să fi cugețat, că depărtarea într'acolo nu-i mai mică decât aceea din Londra la New-York. Am pornit din gara Pennsylvania, unde nu mi-am putut stăpâni un imbold spontan de admirație pentru buna rânduală, cât și pentru frumusețea impunătoare a clădirii. Acelaș sentiment îl în-

cercasem și față de o altă gară la New-York: Grand Central. De pe terasa intrării avusesem într'o noapte ca o revelație de măreție în alb marmorean, cu reflexe vii și cu bolta spațioasă, vânăță, punctată cu lumini, închipuind stelele. Și, după ce am văzut și gara din Washington, m'am convins că e o tendință generală astăzi în America, de a face din aceste locașuri, — unde atâta lume se perindează și petrece adesea lungi clipe — niște adevărate palate, nu numai de ușurare, de confort, ci și de plăcere estetică; deoarece nu lipsesc nici podoabele în piatră, nici frescurile în bogăția lor îngrijită, alegorică, având încă și inscripții ca cea următoare :

„Așa-i în călătorie — un om ar trebui să poarte cu sine cunoștinți, de-ar vrea să aducă și acasă cunoștinți“.

Cu drept cuvânt; că cine ar mai înțelege, de pildă, un oraș ca Washington. cine ar pricepe rostul și însemnătatea lui, dacă nu s'ar fi pătruns și de spiritul american, întrupat oarecum în splendoarea Capitoliului? Domul său alb se înalță deasupra unui prisos de verdeață și predomină, deși aleea până la intrare stârue într'un aspect provincial, cu mici dughene de curiozități exotice, cu țî-

gănci-cărturărese ce te cheamă după misterioase draperii. Intreg Washingtonul și stă dealtminteri înafara cercului întreprinderilor, — se complace în atmosfera-i de miniștri, diplomați, politicieni, funcționari, pe câtă vreme Chicago e tipul orașului industrial, asemuiător în toate New-Yorkului, vroind încă a-l întrece. Deaceea și cetățenii Chicagului au tresărit de mândrie, când primul a putut vesti acum opt ani: „Suntem în fruntea lumii ca centru de căi ferate. Patruzeci și șapte de linii, un tren în fiecare minut!“

Dela Chicago înainte guști cu adevărat senzația depărtării: merge și iar merge, noapte-zi, trenul așa numit transcontinental: el are la urmă întotdeauna un vagon-salon, cu masă de scris, fotografii, reviste și gazete, precum și o platformă, de unde simți o deosebită plăcere să privești locurile ce-ți fug pe dinainte — șesuri după șesuri, rar câte un oraș în desvoltare. Când și când lungi rânduri de vagoane portocalii vin încărcate din California și trec mai departe, adîind parcă în urmă-le mirezme de fructe pâr-guite la soare, și iarăș câmpie de nesfârșită uniformitate, întinsă dincolo de râuri ca Missisipi și Missouri și prin mul-

țime de state : Illinois, Iowa, Nebraska, Kansas, Colorado. Aci prind a răsări, prelungindu-se în zare, munții de cari ne apropiem. Cum arată și numele, Rocky Mountains, sunt mai mult goi, dar înfățișează priveliști neasemuite în ciudățenia lor. La un timp, iacă și pustiul, pe care l'au străbătut cu atâtea anevoinți Mormonii.

De unde veniau și încotro se îndreptau ? Povestea lor e vrednică de luare-aminte. Spune undeva Creangă: „Vai de cel ce se smintește, dar mai vai de cel prin care vine sminteala“. Și sminteala mormonă a venit printr'un Joseph Smith. Când era de optsprezece ani i-a apărut îngerul Moroni și i-a descoperit existența unei cărți în slove de taină. Descifrarea ei cu ajutorul lui Moroni — care pe urmă avu grija înțeleaptă s'o iea cu dânsul în ceruri, — a format temeiul mormonismului, adăugit și îndreptat prin alte revelații ale aceluiaș înger și prezentate lumii în edicte din cele mai bizare și absurde. Implinirea aidoma a unor asemenea prevederi a dat naștere la prigoniri. Insuș Smith cel inspirat a fost omorât, iar toti Mormonii, goniți dintr'un stat într'altul, constrânși au fost a lua drumul pustiului. La 1874, a sosit în valea Salt-Lake, mai întâi

un grup de o sută patruzeci și trei bărbați și numai trei femei cu doi copii sub conducerea lui Brigham Young, care și trimise înapoi o solie cu porunca: „Aduceți femei cât mai multe și aduceți-le tinere!”. El însuș în calitate de cap spiritual și trupesc și-a fericit zilele cu douăzeci și patru de neveste, cari se văd și astăzi în ilustrații făcându-i roată în chip de constelație, jur-împrejur.

Orașul atunci nu era; doar un singur copac, trunchiul căruia se arată și azi călătorilor. Totuș o bună îngrijire și gospodărie au adus realizarea vorbeii din Biblie: „Deșertul se va bucura și va înflori ca trandafirul“. În adevăr, acum e pierdut în verdează, cu lungi străzi în perspectiva de copaci, cu pârae ce răcoresc aerul blând, cu impunătoarele clădiri.

Vizităm Capitolul, unde în lipsă de altceva ni se arată chipuri ciudate de oameni, patrupede și sburătoare ce natura însăși le-a zugrăvit pe marmora din pereți și pardoseli.

Tabernacolul este locașul de închinare al Mormonilor, cu vestita orgă, și în formă eliptică, încapând vreo zece mii de persoane. În față templul de granit; el are șase turnuri și pe cel mai înalt se ridică Moroni, îngerul de veghe al sectei.

Un predicator ne lămurește: „In acest templu se celebrează și căsătoriile noastre, nu pe viață numai, ci pe totdeauna, că nu există moarte pentru noi“

Cineva îl întrebă :

— Dacă o persoană se întâmplă a se căsători de două, de trei ori, e legat oare de toate femeile și în lumea cealaltă ?

— Acesta-i cazul meu, răspuse el. Mi-a murit întâia nevastă și m'am însurat cu alta ; și, fiindcă au fost bune, le voi ține pe amândouă.

— Dacă asta se poate după moarte, de ce nu s'ar îngădui și în viața de-aci ?

— Părinții noștri au admis-o, ascultând de porunca lui Dumnezeu către Abraham și Sara. Dar kongresul din Washington ne-a împiedicat de a lua mai multe neveste, și noi ne-am supus. Ce era să facem ?

De-oparte, în fața templului, e un monument ridicat goenlanlazilor. Năpasta lăcustelor căzuse cândva asupra recoltei și, în urma rugii Mormonilor li s'au trimis din ceruri goenlanzii, cari i-au mântuit de lăcuste; dar această pasăre era socotită sfântă și de băștinașii Indieni, aparițiunea Marelui Spirit, dăinuind în mărele albastre, către Soare-apune...

Statele-Unite sunt o țară în plină formație, alcătuită dint vreo duzină de rase, fiecare cu însușirile și scăderile sale. Ce putere le-ar ținea pe toate în cumpănă și ar statornici oarcare armonie? Mai ales că bună parte din lume e împinsă de nesățioasa dorință a câștigului, care vine și din însăși avuțiile pământului american. Spune o vorbă scumpă lor:

„Experiența e o pierdere moartă, de nu poți s'o vinzi mai mult decât te-a costat“. Deci goană continuă, fără cântărirea mijloacelor! Statele-Unite dau un procent anual foarte ridicat de crime. Legi sunt, negreșit; se votează la Washington cași aiurea. Ci vorba noastră: „Se înmulțesc lotrii, de când se înmulțesc și legile“. Ceeace se întâmplă cu banii de hârtie: cu cât se tipăresc mai mulți, atât valuta scade; astfel și cu legile — de ce-s mai numeroase, de ce se respectă mai puțin. O pildă avem în prohibiția alcoolului: ființează numai pentru săraci, iar cei atinși în interesele lor s'au constituit în cluburi puternice, ajutând și îndemnând încălcările.

Se vorbește de civilizația americană. Cuvântul însuș e prea vag. Când un episcop se găsia la un trib de Indieni, voind să plece undeva pentru câteva zile

și întrebând pe căpetenie, dacă lucrurile sale vor fi asigurate în cort, acesta i-a răspuns : „Nu e nici-un om alb, până la depărtare de o sută mile“.

Drept e, că Americanii știu a folosi cu prisosință micile invenții în traiul zilnic: o mașină de scris, care măsoară totdeauna și cuvintele; în omnibusuri pui banul de nichel într'o mașiniță ce ți-l soarbe parcă; la fântâni, prin stații, niște tuburi lungi de sticlă — strecuri în stânga un ban, tragi mânerul și jos iese un păhăruț de carton, din care bei și pe care-l arunci pe urmă. Intr'unele muzee n'ai nevoie de ștergar, dacă te speli; ci te-apropii de o mașină, calci ca la pian și unde calde de vânt bufnesc sus, de-ți usucă mâinile. Apoi termenii științifici abundă în vorbirea curentă, ba chiar și acolo unde n'au ce căuta; iată reclama despre o carte: „Când iubește un Maur, dragostea sa atinge atâtea grade de căldură... cum veți vedea din citirea acestui roman“. Restaurantele populare dau în dreptul mâncării și numărul exact de calorii ce-l înghiți odată cu ea...

Grija de laturea materială a vieții predomină în tot. E caracteristic faptul, că Woolworth Building, cea mai de seamă

clădire negustorească, poartă numele de Catedrala Comerțului.

Curioasă și perversă această ridicare a setei de câștig la rangul unei religii, în care zeul Mamon tronează puternic, subjugând și presă și literatură și artă. Și când la ospătăriile obișnuite străbați unul câte unul în șir, de-ți alegi singur mâncările repede, și repede trebuie să ieși, pentru a da locul altuia, orice răgaz fiind socotit ca o zănatică pierdere de vreme; când în reflexul reclamei învăpăiate a lui Broadway mulțimile se zbat neconținut ca roiurii întregi de moli; când în Fifth Avenue, printr'o singură apăsare de buton electric întreagă lumea, cu automobile cu tot se oprește deodată pe loc și iarăș, printr'o apăsare de buton, pornește înainte, — ai senzația dureroasă, că fiecare om aci e o fărâamă dintr'un imens mecanism și că ceace se cheamă progres e o abatere dela calea firească și umană. El sdrobește orice pornire sufletească, încât scriitori ca Baudelaire și ca Butler au prezis, că sfârșitul lumii va veni tocmai printr'acest progres, astfel înțeles. E monstrul care, la urma urmelor, își va înghiți copiii.

Deaceea să purcedem cu luare-aminte și, dacă ni se cântă momitor la ureche de

industrializări, de investiția capitalurilor, de întreprinderi, de trusturi, de acțiuni, de speculații, să răspundem : ar fi bune și profitabile, dar nu ele constituie progresul adevărat, care cinstește tradiția, credințele și creațiile de artă. Un popor se întemeiază, înainte de toate, pe suflet și, departe de a înăbuși marile aspirații, le dă îmbold și avânt spre ideal.

PARLAMENTUL ENGLEZ

Parlamentul Englez

Când asişti întâi la o şedinţă a Camerei Comunelor, rămâi cam decepţionat: nu-i ceea ce te aşteptai. Incinta strâmtă bănci laterale, deputaţii stând cum li-i voea: care picior peste picior, care cu pălăria în cap, care lăsat pe spate. Lipseşte platforma, cât şi tribuna oratorică; nu te izbeşte nimic din aspectul teatral, arătos, al parlamentelor de-aiurea.

Însă dacă cercetezi mai de aproape lucrurile, impresia-i cu totul alta. Înţelegi, că sub această aparenţă nepretenţioasă pulsează un spirit constituţional fără seamăn, care de veacuri îşi plămădeşte singur formele. Orice parlamentar, fără exagerarea de sine şi fără nevoea pozelor, nu se poate a nu-şi simţi aici răspunderea faţă de o îndelungată tradiţie, coborâtă în sufletu-i — nu ca palidă amintire din trecut, ci cu tăria unei covârşitoare actualităţi. Imperecheri de cuvinte ca „su-

veranitate parlamentară”, „domnia legii”, „răspundere ministerială”, cari se repetă aiuri inconstient, sunând a gol ori a lucruri eftin-împrumutate, aici vibrează de un adânc înțeles precis, căci s’au fost realizat pe încetul, anevoe, cu sbucium și cu jertfe. Numai rostirea lor e destulă să vrăjiască năluci ale trecutului. Și nu odată, stând în Camera Comunelor, ajutat și de cadrul ei neschimbat, mi-au tresărit înainte scene hotărâtoare, desbateri și figuri — mai ales dintr’acelea înrudite preocupărilor cărturărești :

Thomas More, care din paginile Utopiei sale aducea și în politică demnitatea înaltelor sentimente; Gibbon, sceptic, păstrând în judecarea evenimentelor dimprejur atitudinea unui cunoscător al Decăderii și Prăbușirii Imperiului Roman; Burke, însuflețit de aceiaș nestăpânită văpae a Reflecțiilor asupra Revoluției în Franța, zvârlind odată un pumnal în fața deputaților cu vorbele: „Asta vă așteaptă dintr’o alianță cu Franța”; Jhon Stuart Mill, începătorul cauzei feminine, socotite atunci ca un simplu caprițiu al filozofului.

E drept, clădirea de azi a parlamentului datează din 1834; dar și locașurile

dinainte se aflau în aceiaș parte de pământ, zis Westminster, grupate în preajma, și aparținând, palatului. Dintru început parlamentul trebuiește privit ca o lărgire a sfatului regesc — lărgire săvârșită nu de bună voe.

Odată, în adevăr, punga statului era una cu punga suveranului, căruia, lipsindu-i banii — ceea ce se întâmpla cam des, nu-i rămânea decât perceperea de biruri. Dintrun timp, însă, baronii, deosebit izbiți, reușiră a se împotrivi laolaltă și a smulge Regelui John, la 1213, Magna Carta, împiedicând printr'una din clauze impunerea de taxe fără consimțământul celor interesați, sine *communi consilio*.

Acest hrisov cu drept cuvânt faimos a înrâurit nespus luptele constituționale; a căpătat mai târziu însemnătate simbolică — o zeiță ce arăta luminoasă și inspiratoare din trecut căile drepturilor și libertăților primejduite. Nu mai mult ca cincizeci de ani în urmă, 1263, baronii tot prin răscoală au pus frâu voinții arbitrare a lui Enric al III-lea. Urmașul acestuia, Edward I, luând învățătură dela înfrângerea tatălui, găsindu-se și în mare cumpănă, hotărâ ținerea unei adunări la 1295; și în chemă-

rile trimise într'acest scop dădu recunoaştere principiului, că „ceea ce priveşte pe toţi, ar trebui să fie de toţi aprobat“.

Astfel, pornit dela idea consultării generale, Eduard I a fundat primul parlament model, cu participarea mai tuturor claselor societăţii feudale de-atunci: baronii, clerul şi comunele.

Astea din urmă s'au constituit apoi separat, în Camera lor, tot mai puternică, eşită biruitoare din lupta împotriva Coroanei, căreia — potrivit tendinţei spre compromis, adânc înrădăcinată la Englezi, i-a lăsat de formă unele drepturi, cum e convocarea parlamentului.

În dimineaţa zilei deschiderii subso-
lul Palatului Westminster e supus la o cercetare, datând încă din 1605. Atunci, pe vremea domniei lui James I, nişte fanatici papistaşi având de căpitanie pe Guy Faukes, au închiriat o pivniţă de sub Westminster, pe care au tixit-o cu iarbă de puşcă, spre a zvârli în aer parlament şi deputaţi. Complotul fu descoperit; dar în amintirea lui de trei veacuri încoace la începutul fiecărei sesiuni, deşi subteranele Palatului Westminster sunt azi în siguranţă şi lumină, totuş inspectorii de poliţie ai amândoror camere şi

vreo cinciprezece ostași cu uniforme de muzău se adună în chip solemn și cu felinare stinse în mâini coboară colo, de se uită, adică se prefac a se uita, după complotiști, una din multele practice străvechi, prinse în tiparele obiceiului, cari desvăluie, însă, momente istorice însemnate și tind a păstra legătura cu trecutul. Intreaga constituție engleză nu-i decât rodul tradiției; se întemeiază pe înceata, sigura pășire, treaptă cu treaptă, spre viitor, ținându-se în cinste, neștirbindu-se nimic din urmele înaintașilor. Și Tennyson foarte caracteristic descrie Anglia :

Tară de faimă dreaptă și veche,

Unde încet libertatea se lățește

Din precedent în precedent.

Mesagiul e citit în Camera Lorzilor cu deosebită pompă ; căci se adună colo, sub tronul așezat între lampadare de bronz, lorzii spiritului și temporari — după expresia consacrată, în caftane roșii, apoi reprezentanții Justiției și multe doamne strălucit gătite în rochii de seara.

Dar cu totul înafară de astă ceremonie, deputații strânși ziua dintâi în Ca-

meră stau și așteaptă. La un timp se ivește cineva, purtând haină de curte, sabie și în mâna dreaptă o baghetă de abanos — emblema slujbei sale, de aceea și numele: **Black Rod**. Înaintează puțin, se înclină de trei ori și cu voce tare pofteste din partea regelui pe deputați în Camera Lorzilor, unde li se pune în vedere a-și alege un președinte. Veniți înapoi în incinta lor, directorul parlamentului se ridică dela masă și, fără vorbă, arată doar pe unul din membri, apoi pe altul, cari propun și susțin persoana menită preșidenției: **The Speaker-elect**.

Nu-i încă **Mr. Speaker**, nu are dreptul să-și pue toga de mătase, nici deplina perucă albă. Pentru astea urmează să capete aprobarea suveranului a doua zi, când iarăș se repetă scena cu ciudatul purtător al baghetei negre; numai cât nu are voie acum să intre deadreptul: trebuie să bată de trei ori în ușa Camerei ce-i se închide 'n față la sosire.

Odată constituită Camera, încep după amiazi ședințele printr'o rugăciune. Și pe urmă se îngâdue publicului din afară să asiste. E deasupra intrării un loc rezervat diplomaților. Văzută de-acolo, incinta aduce mai mult a capelă, prin băncile în șir, prin culoarea stejarului ce

îmbracă zidurile, prin lumina domolită de vitralii. Înainte de orice, se impune luării-aminte, drept în fund, jilțul cu baldachin al **Speakerului**, zis așa, fiindcă rostu-i dintâi fuse acela de interpret pe lângă rege, care, numindu-l și plătin-du-l, căuta să-l folosiască adesea ca unealtă. În ciocnirile dintre parlament și Coroană unii din **Speakeri** s'au nevoit a ține calea împăciuirii; alții, însă, de înaltă conștiință, au luat fățiș apărarea drepturilor încâlcate.

Așa Thomas More. Ales **Speaker** pe vremea lui Enric al VIII-lea, s'a pomenit odată, la 1523, cu o cerere bănească din partea regelui, făcută prin mijlocirea Cardinalului Wolsey, care a și apărut în Cameră cu întregu-i alaiu să îndreptățiască nevoea și urgența sumei. Dar Thomas More s'a sculat și, fără șovăire, a răspuns că cererea nu este potrivită libertății vechi a Camerei — scena fiind reprezentată astăzi printr'o frescă din Sala St. Ștefan.

Mai târziu, când James I a ridicat la o dogmă politică dreptul divin al regalității, socotind privilegiile parlamentului ca niște favoruri, pe cari le-ar fi putut retrage iarăș după bunu-i plac, **Speakerul** a prelungit ședința dela 10 Decem-

brie 1621 până după seară în lumina făclilor, de s'a redactat un protest, că aceste privilegii erau „vechiul drept neîndoelnic din naștere și moștenire al supușilor englezi“.

A doua zi Regele a cerut să-i se aducă procesul-verbal și a rupt cu mâna sa pagina cu protestul.

Urmașu-i, Carol I, a împins abuzurile despotice și mai departe. Intr'un rând — Ianuarie 1542 — a găsit de cuviință să aresteze cinci membri mai dârji ai Camerei și cu o mână de ostași a pătruns el însuși în incintă s'o facă; dar s'a oprit locului mânios :

„Așa... cum văd, că mi-au sburat păsările, aștept să mi le trimiteți, îndată ce se vor întoarce“. Apoi, întrebând pe **Speaker**, William Lenthall, despre deputații fugiți, acesta căzu în genunchi : „Nu am nici ochi să văd, nici urechi să aud aici altfel decum îmi poruncește Camera a cărei slugă sunt. Și mă rog de iertare Majestății Voastre, dacă nu pot da un alt răspuns“. Dela data ceea memorabilă stârue și obiceiul ca nici măcar crai-nicului Regelui cu bagheta neagră, de care am pomenit, să nu-i se îngâdue intrarea în Cameră, dacă nu bate de trei ori la ușă.

Astăzi Speakerul se bucură de mare vază. E chemat să ție cumpăna dreaptă între osebitele grupuri ale parlamentului, el-însuși stând înafara partidelor politice; încât, și dacă se schimbă guvernul, el este reales.

Are ca simbol al puterii sale pe așa zisul mace, un buzdugan de aramă, sculptat și împodobit, sfârșindu-se la capăt printr'o cruce. În prezența Speakerului acest mace se ține totdeauna pe masă, și se mută sub masă, dacă presidează altcineva; însă, fără de el, nu poate funcționa parlamentul.. Deacea și Cromwell, când în ziua de 20 Aprilie 1653 a intrat cu suita-i în Cameră de a gonit pe deputați, punând mâna pe buzdugan, a zis: „Ce să facem cu ăst fleac?... Ia-l de-aici!“ a poruncit unui soldat.

La începerea și terminarea ședinței buzduganul e dus pe umăr de către *Serjeant-at-Arms*, un alt personagiu pitoresc, însărcinat cu păstrarea ordinii. Poartă jachetă neagră, pantaloni scurți și ciorapi de mătase tot negri, pantofi cu bucle de-argint și sabie. Iși are locul pe un scaun la intrare și el este care se aude grăind la ridicarea ședinți: *Who goes home?*“ — un răsunset de amintire al tre-

cutului primejdios, când deputații aveau nevoie să fie escortați până acasă.

Mai sunt încă trei funcționari la Cameră în uniformă — togă și peruci albe — cari stau cu spetele către Speaker la capătul mesei, încărcate de hârtii și tomuri; iar în lungul aceleiaș mese, la stânga — de cum te uiți, e banca ministerială; iar la dreapta opoziția, în expresia curentă, „opoziția Majestății Sale“, recunoscându-i-se prin aceasta rostul de supraveghiere a guvernului.

Firește, partidele politice, cum le știm azi, datează dintr'o epocă mai târzie. Odată nici că puteau exista, regele fiind el-însuși statul, impunându-și voința, cârmuind cu oamenii ce și-i alegea; când și când se alcătuiau doar clici în jurul vreunei personalități din simpatie ori din interes. După războiul civil, care n'a însemnat decât lupta fățișă dintre Coroană și parlament, vedem născându-se și două partide corespunzătoare — despărțire complicată apoi și printr'un element religios. La 1678 susținătorii parlamentului și toleranței au supus camerei un proiect de lege, excluzând dela domnie pe fratele regelui Carol al II-lea, James, Duce de York, ca fiind catolic. Pe această chestie s'a deslănțuit o lungă dezbateră

pătimașă, amândouă partidele poreclindu-se în dispreț Tory și Whig ; Intâiul după niște bande papistașe din Irlanda, iar al doilea era numele ce se dedea fanaticilor protestanți scoțieni. În pofida agitației Whigilor, James a fost proclamat rege la 1685, spre a fi urmat după trei ani și jumătate de către William al III-lea.

Acesta a căutat să formeze cabinetul din amândouă partidele, fără izbândă; și de atunci în mod general a urmat sistemul de guvernare printr'unul sau altul din partide, cari negreșit, s'au căznit a se întări cât mai mult în vederea puterii.

Un rol precumpănitor înlăuntrul organizației partidelor îl au ceice se cheamă whipi. Termenul e vânătoresc și l'a folosit întâi Burke la 1759, când a vorbit de stăruințele miniștrilor a-și aduce în cameră pe toți partizanii whipping them in, biciuindu-i încioace.

Intâiul whip — căci are și asistenți — îngrijește de mecanismul partidului ; alcătuește în consfătuire cu primul ministru programul sesiunii ; și orânduiește debaterile. Insușirile-i de căpitanie trebuie să fie tactul și strategia ; să adumece mișcările opoziției, loviturile ce se uneltesc în umbră și să le previe, mai a-

les când e a se hotărî prin vot o chestie de seamă. Whipul trimite atunci deputaților, spre a fi prezenți, misive ce sunt subliniate odată sau de mai multe ori, după însemnătatea împrejurărilor. Patru linii trase sub rânduri înseamnă pentru cine le primește: „Vino sau rămâi pe totdeauna acasă“; cinci linii, că soarta guvernului e în cumpănă. Whipul guvernului conservator trecut a făcut o glumă în ziua dizolvării trimitând majoritarilor o chemare cu șese sublinieri: „Pe toți câți caută să fie realeși îi rog și-i aștept în chip confidențial să vie la 2.45 p. m. Iunie 25“ — ziua deschiderii noului parlament.

Whipul guvernamental are titlul formal de Patron Secretar al Vistieriei, precum însuși primul ministru are acela de Intâi Lord al Vistieriei. Amândouă posturile bine plătite nu-s decât rămășițele unei perioade, când serviau la ungerea roților partidului — urâtă perioadă de înjosire parlamentară ce corespunde în chip semnificativ cu o vădită strălucire oratorică.

Nu mai departe ca în alegerile din 1768 aflăm dintr'o scrisoare a Lordului Chesterfield că, dorind a obține candidatura unui favorit al său, a oferit L. 2.500; dar

îi s'a răspuns din partea speței obișnuite atunci de făcători-deputați, că toate locurile fuseseră deja cumpărate și cu sume mult mai mari. In aceiaș alegere unul din bogații susținători ai Lordului Halifax a tratat cu prisosință la castelul său gloatele de alegători, cari, după ce i-au secat pivnița de tot vinul-portou, servindu-li-se claret fin, au strâmbat din nasuri și pe loc au trecut la tabera adversă, spunând că n'au să voteze nicio-dată pe cine le dă să bea un portou acru. De sigur, și atunci femeile cu stare luau parte la alegeri. Așa, ne-a rămas pilda ocrotitoarei lui Fox, o Ducesă de Westminster, care a smuls votul unui măcelar recalcitrant, zăpăcindu-l printr'o sărutare, pe când un mecanic Irlandez îi arunca exaltatul compliment: „Mi-aș aprinde pipa la ochii tăi!“ Frumoasă va fi fost Ducesa și liber își va fi întins mrejele ispititoare, că zice un cântec de-atunci :

*Fața-i — porumbița Cytherei,
Buzele ca mierea cea din Hible,
Cum să nu dai votul de iubire;
Numai doar de n'ai vroi parale....*

Chiar în alegerile din 1784, patru ani după Reforma Economică a lui Burke ce izbutise a curma mult din sinecura, din

favoritismul, din rușinoasa corupție a parlamentului, unde și unul din bucătarii suveranului intrase deputat, avem următoarea situație :

Tânărul Pitt, adus la putere și impus lumii, trebuind să fie negreșit ales, regele, miniștrii și vistieria statului au pus împreună la bătae — să zicem așa, suma de L 139.500, de-au cumpărat cincizeci și șase locuri din câte erau scoase la mezat și restul au cheltuit în mită, fără a pomeni titlurile de nobleță și posturile făgăduite și împărțite după alegeri.

De-ar fi continuat așa, neîndoios că parlamentarismul englez ar fi ajuns la faliment; însă cu timpul se luară drastice măsuri eficace. Incât astăzi, dacă acelaș parlamentarism e cam scrutit aiuria, nu-i vina sistemului, ci faptului că-i rău adaptat, abuziv și nestatornic — un fel de cuptor al lui Nastradin Hogeia, purtat pe roate, de-l întorci cum și unde-ți convine.

Incă și pornirea căruței parlamentare e deandoaselea. Se alcătuește guvernul, fără consimțământul sau răspunderea obștii; și miniștrii, fiind instalați, găesc la îndemână toate mijloacele îngăduite și neîngăduite, spre a-și aduna ori inventa majoritățile.

În Anglia nu-î așa. Odată cu dizolvarea, se fixează și deschiderea parlamentului, cât și alegerile ce-au loc sub privegherea guvernului în curs — zic privegherea, căci, și dacă ar vrea, n'are putința să le influențeze, desfășurându-se în deplină rânduială și liniște. În fiecare centru de circumscripție vezi numai câte un sergent la poartă și altul înăuntru; cetățenii intră pe rând, își iau buletinele pregătite cu numele candidaților, le completează și le strecoară în urnă — o cutie de oțel sigilată. Iar colo sub ochii lor stau afișate în slove mari normele votării, cari, știu ei, s'ar preface în realități groaznice față de cine ar îndrăzni să le nesocotiască. Și în seara acelează zile — nelăsându-se urnele umbrelor bântuitoare ale nopții — încep a se vesti rezultatele. Partidul cu mai multe voturi în chip natural formează guvernul. În cazul unei majorități îndoelnice, se recurge doar la prerogativa suveranului, care încredințează puterea cui socoate nimerit, luând sau nu avizul primului ministru în retragere.

Sunt peste tot 615 deputați, iar băncile încap numai vreo jumătate din acest număr; așa că doritorii de locuri sosesc din vreme să și le ocupe. Ședințele încep

Luni, Marți, Miercuri și Joi la trei fără un sfert, ridicându-se la 11 noaptea; Vineri — dela ora unsprezece până spre patru și jumătate după nămiezi; foarte rar au loc ședințe Sâmbătă. După cinci minute de rugăciune, vin întrebările, înstelate și neînstelate: întâiele, cerând un răspuns oral din partea ministrului respectiv, trebuesc depuse în scris pe biuroul Camerei, însemnate cu un asterisc și să li se lase totdeauna o zi la mijloc; de pildă, dacă întrebarea e depusă Luni, se tipărește Marți și Miercuri apare în ordinea de zi. Celorlalte întrebări fără asterisc li se pot circula răspunsurile tipărite chiar a doua zi. Obiceiul întrebărilor s'a introdus în 1821 și a luat proporții așa de întinse, că-i s'a pus o limită: un deputat n'are voe într'aceiaș zi la mai mult ca trei întrebări înstelate, căroră ministrul caută a le răspunde printr'o formulă tipică și scurtă — adesea un simplu „da“ ori „nu“, spre a nu ține peste ora patru, când parlamentul se dedă altor preocupări, în deosebi legiferării, trecerii complicate a unui proiect cu cele trei stadii, numite readings. Intâiul e numai un simulacru — o foiță de hârtie, purtând titlul proiectului, se depune pe biurou, din inițiativa ministrului sau oricăruia din

deputați, fără nici un amestec din partea Coroanei; așa zisul Consiliu Legislativ nu există aici. După discuții și debateri, amănunțit reglementate, dacă proiectul scapă teafăr ori știrbit, îi se adaugă prescripția: *Soit baillé aux Seigneurs* și se înaintează Camerei Lorzilor, unde, având a trece încă prin alte vămi de cercetare, s'ar putea alege cu ceva amendamente și retrimite Camerei Comunelor cu următoarele cuvinte: *A cette bille avecque des amendaments les Seigneurs sont assentus*. Nu rareori acest dus și întors dintre Camere e fatal proiectului; dacă, însă, are norocul să nu moară, îi mai trebuie, spre a deveni lege, și aprobarea Suveranului, care se face în chip ceremonial.

Black Rod, ipochimenul cu bagheta își vestește sosirea prin cele trei bătăi, convoacă pe membrii camerei în sala de ședință a Lorzilor, unde așteaptă dinaintea tronului comisarii în roșii caftane. Se înclină și unul din funcționari citește titlul proiectului, pe când altul rostește formulele sacramentale tot în vechea franceză, deosebindu-se după caracterul proiectului. Dacă-i un proiect particular: *Soit fait comme il est désiré*; dacă-i public: *Le Roy le veult*; iar dacă-i finan-

ciar: „Le Roy remercie ses bons sujets, accept leur benevolence et ainsi le veult; în cazul unui refuzi: Le Roy s'avisera.

Firește, de mult nu s'a pronunțat ultima expresie. Ea reamintește de vremea când regele își amâna într'adins sancțiunea, tocmindu-se oarecum, căutând să obție întâi ceea ce el însuși pretindea dela Cameră.

Deasupra Speakerului e o galerie pentru reprezentanții presei. In ce privește relațiile lor cu parlamentul, amintesc ședința din 4 Aprilie 1928, în care mulți deputați s'au plâns că, afară de Times și două-trei alte gazete, restul nu iau deloc în seamă ori menționează foarte pe scurt discuțiile și cuvântările Camerei. Câtă mare deosebire ! Acum vreun secol și jumătate nici că se îngăduia presei a vorbi de aceiaș Cameră, ședințele fiind secrete. Vedem și aci caracteristica întregului parlamentarism englez, și anume, a face concesii, a se adapta nouilor împrejurări, însă treptat și fără pripă, și totdeauna cu grija de a nu se rupe firul tradiției.

PRESA ENGLEZA

Presă Engleză

Dacă treci bucată de stradă zisă Fleet Street cu multele-i desfundături spre Tamisa și-ți sar în ochi din toate părțile numele gazetelor, nu se poate a nu te uimi dezvoltarea fără seamăn a presei într'o vreme relativ scurtă; căci acum trei veacuri se trăia, în bine sau în rău, și fără gazete. Infloria pe-atunci viața de cafenele și cluburi. Acolo se adunau oameni de toată mâna, împărtășindu-și veștile zilei, cari, duse așa prin graiu viu, căpătau adesea proporții neașteptate, cum am zice: „Din tântar — armăsar“.

Intr'un rând d. Amery, fostul Ministru al Dominiunilor, povestea la Clubul Presei din Londra, cum în tinerețea sa, umblând prin Macedonia și luând apărarea unei Bulgăroaice, și-a spart umbrela de capul unui polițist Turc; după un an niște briganzi i-au spus privitor la același întâmplare, că două batalioane de Turci

au fost respinse de un singur Englez cu un baston, și acesta era descris ca un gigant, nespus de fioros. Cam așa se petreceau lucrurile și mai de mult. Știrile, purtate din gură în gură, crescute și împodobite, născuseră nevoea de a fi alese, cernute oarecum, și redată în manuscris pe simple foițe sub titlul de News-letters.

Asta-i faza dintâi a gazetăriei, care a durat încă și după ce unul din patronii ei, Nathaniel Butter, a avut idea să tipăriască știrile în ce a numit el Weeckly News la 1622. Exemplul a fost urmat și de alții. Inșă, dintru început s'a pus gazetăriei o stavilă serioasă. Curtea de Justiție cunoscută sub numele de Star Chamber — Camera Instelată — ajunsă mai mult o unealtă de tiranie regească, a oprit prin decret publicarea știrilor din țări străine — decret desființat odată cu înșăși Camera Instelată la 1641. In schimb după doi ani s'a introdus controlul tiparului, ceea ce a prilejuit și faimoasa Areopagitica a lui Milton. In forma unui discurs către parlament, poetul se ridică aci împotriva încătușerii scrișului și spune între altele despre cărți, că „nu-s lucruri moarte, ci conțin în adevăr o putere de viață tot așa de activă cași sufletul ce le-a născut. E aproape la

fel să omori un om ori o carte bună. Omorând un om, se omoară o ființă gânditoare; dar, cine distruge o carte, distruge însăși gândirea, imaginea lui Dumnezeu. Mulți oameni îs doar povară pământului, ci o carte bună e chiar sângele unui spirit ales, îmbălsămat și păstrat unei vieți dincolo de viață“. Și astfel continuând, autorul **Paradisului Pierdut** se avântă la una din cele mai nobile profeții asupra libertății cuvântului — într'un viitor îndepărtat, de sigur; că cine s'ar fi gândit atunci la dreptul de a-și spune volnic și potrivit conștiinței părerile, în timpul unui războiu civil, când vrăjmășiile politice erau întetite și de atâta sectarism religios? Gazetele nu slujiau decât osebitelor grupuri opuse într'o continuă sfidare deoaltă ce se vădește în chiar titlurile ciudate. Una își zicea **Porumbița Scoțienilor**, a doua **Uliul Parlamentar**, alta **Bufnița Secretă**; iar cel mai însemnat din stăpânii presei zilei, Căpitanul Needham, era el-însuși tipul aventurierilor, zvârlit la suprafață de valurile turburi. Partizan înfocat al gloatei, rânjia regelui în **Mercurius Britanicus**; apoi, târât în genunchi dinaintea Majestății, deveni un regalist și mai înfocat în **Mercurius Pragma-**

ticus, pentruca din nou să treacă de partea gloatei și să combată în ziarul, transformat și el în **Mercurius Politicus**.

Acuma, cât privește înfățișarea gazetelor de-atunci, într'o carte **Memoriile Prințului Rupert**, autorul, **Eliot Warburton**, ne spune, că mulți din **Cavaliers** — un fel de gardă a regelui — fiind luați prizonieri, au înghițit **News-Letters**, tipărite numai pentru informarea lor, spre a nu cădea în mâinile vrăjmașilor. Inchipuiți-vă așa ceva cu un ziar de astăzi ! Firește, trebuie să fi avut un format minim — o singură filă de hârtie subțire. Nu cuprindea articole de fond, rostul acestora era îndeplinit de așa zișele pamflete. Cine doria să-și spue cuvântul în vreo chestie, scotea un pamflet și-l răspândia în public. De asemeni gazetele nu urmăreau desbaterile parlamentului, nici discuțiile de interes obștesc, mărginindu-se la știri și la întâmplări de un caracter neobișnuit, straniu. Așa **Marine Mercury** din 1642 povestește cu tot seriosul de ivirea pe **Tamisa** a unui ompește și dă numele câtorva marinari ce-au stat de vorbă cu monstrul. **Mercurius Demetricus** din 1653 ne spune într'un rând, că vântul abătuse pe țarm, lângă **Green-**

vich, pe o sirenă — așa de tristă cât îi curgeau „picături perlate de lacrimi“.

Această trăsătură comună ziarelor n'ar fi deloc surprinzătoare, de s'ar lua în vedere spiritul timpului, vădita-i înclinare superstițioasă.

Lumea înseta după minuni, li se făceau semne, tremurau năzăriri în aer, stelele cercetate de ochi știutori desvăluiau taine — de unde și rostul precumpănitor al astrologilor. Ii găsi ai în cetăți și în taberele oștilor, dându-și sfatul oracular. Carol I, fiind închis, consulta pe vestitul Lilly asupra ceasului mai potrivit scăpării; acelaș Lilly, după marele foc din Londra, era chemat în Camera Comunelor să lămuriască pricina catastrofei pe baza calculului său astral. Un alt prooroc, Solomon Eagles — cum îl descrie Ainsworth în romanul *Old St. Paul's*: „cu ochii mari și negri ce ardeau le o zărnatică lucire“, gol, pe cap un mangal aprins, susținut de pirostii — o groaznică arătare, bătea străzile Londrei pe vremea ciumei, îndemnând mulțimea la pocăință, că sfârșitul era aproape. Până și Elias Ashmole, întemeietorul muzeului cu acelaș nume din Oxford, asigura pe Samuel Pepys — cum ne spune acesta din urmă în faimosul său jurnal, îl asigura

că „broaștele și alte insecte cad deagata făcute din cer“.

De bună samă gazetele căutau să mulțumiască credulitatea publicului, fără a se preocupa de politică — nici măcar oficiala *London Gazette* apărută la 1665 și care printr'un edict al regelui Carol al II-lea a rămas singură în Anglia timp de treisprezece ani. La 1696, după ridicarea cenzurii, Edward Lloyd, proprietarul unei cafenele, a tipărit pentru clienții săi interesați în cele marine o foaie cu titlul de *Lloyd News*. A durat numai șase luni, fiind totuș premergătoarea lui *Lloyd's List*. Atât aceasta cât și *London Gazette*, cari se continuă până astăzi, apăreau numai de două ori pe săptămână. Intâia gazetă zilnică a fost *Daily Courant* în 1702, cuprinzând o singură foiță, din care pagina doua complect goală: neîndoios, lăsată în voea cetitorilor s'o umple cu noutățile dorite să ajungă prietenilor din provincie; cealaltă pagină dedea știri, fără comentarii, că spunea redactorul ei în primul număr: „cetitorii vor avea destul bun simț să adauge ei înșiș reflecțiile“.

Deci, afară de faptul că *Daily Courant* eșia zilnic, nu aducea nimic deosebit. Altfel era cazul cu ziarul lui Daniel Defoe

peste doi ani, la 1704. Din închisoarea unde fusese aruncat pentru publicarea unui pamflet satiric, romancierul a scos **Review of the Affairs of State**, de format mic bine-înțeles — în care, însă, el judeca în chip critic starea lucrurilor și împrejurărilor de-atunci, încercând o înrâurire politică prin gazetă. Și mai e ceva în legătură cu Defoe.

Un ziar contimporan, **The London Post** a luat să publice **Robinson Crusoe**, înfățișându-l ca pe o întâmplare adevărată, anunțând cetitorilor în slove mari ce acoperiau mai toată pagina întâia, că „minunățiile vieții acestui om întrec orice s'ar fi putut găsi în lume“; apoi număr cu număr adăuga la curiozitatea nerăbdătoare a publicului și dezvăluia înaintea lungile peripeții. Așa ceva nu se încercase încă în presă. Și, dacă **Robinson Crusoe** a fost începătorul a ce numim astăzi foileton, autorul său a rămas întâiul mare jurnalist, demn și neînduplecat, cum el-însuși a scris :

„Cine s'ar fi hotărînd a se deda țintei primejdioase a spune adevărul, ar fi să proclame războiu omenirii... De mărturisește crimele oamenilor puternici, aceștia cad asupra-i cu mâinile crude ale legii; de mărturisește virtuțile lor, în ca-

zul când le-ar avea, vulgul cârtește împotriva-i. Ținând în seamă deci adevărul, așteaptă-se la suferinți din amândouă părțile — atunci ar putea vorbi fără teamă; și acesta-i drumul ales de mine“.

Cuvintele au folosit drept moto urmașilor jurnaliști; pe liniile trase de către Defoe au călcat și ei în credința proclamată cu mult înainte-le, că „Adevărul e puternic, vecin Dumnezeirii“. Firește, acum nu putea fi ținut sub oboroc. Izbândă revoluției din 1688 a stârpit pe totdeauna cenzura; dar se iviau alte greutăți, alte piedici câte născociau inclinațiile tiranice ale unor guverne — măsurile nesocotite, pe cari au avut să le înfrunte gazetele dealungul vremii în treptata lor apariție, mărginindu-mă la acele dintr'însele ce-au supraviețuit și până astăzi:

Morning Post, la 1772, de un conservatism viguros, tenace, rămas neclintit dinaintea valurilor democratice, condus câtva de însuși poetul Coleridge.

Apoi la 1785 Times, vreo trei ani sub numele de Registrar, scos la Blackfriars, un colț londonez istoric acesta, unde fusese o mânăstire de călugări vestită,

un teatru al lui Shakespeare și o tipografie ce a produs ediția din 1716—1717 a Bibliei. Ceya din suflul tradiției a pătruns negreșit și pe întemeetorii lui Times, cum vedem în veghea și în grija lor mândră față de ziar, socotit ca un regat aparte asupra căruia domnia dinastia lor din tată în fiu, numindu-se până azi John Walter I, John Walter al II-lea, John Walter al III-lea.

Am sub ochi un Times din 7 Noembrie 1805 cu vestirea oficială a morții lui Nelson. Ce depărtare până la Times din zilele noastre! Numărul paginilor oricât.. ar însemna puțin, ci prestigiul, faima, greutatea-i netăgăduită — de unde? Cum a fost atinsă? Nu prin calcule de șiretenie financiară, nu prin măgulirea și deșteptarea instinctelor urâte ale mulțimii. Integritatea și simțul răspunderii au ferit dintru început gazeta de înrăuririle partidelor. Intâiul John Walter n'a pregetat să atace amiralitatea și fiii regelui, când interesele publice o cereau. A suferit în schimb amenzi, închisoare; ba, văzându-l și mai hotărât, guvernul i-a oprit depeșile străine; dar el a răspuns prin conțrămăsuri așa de ingenioase cât noutățile apăreau în Times cu mult înaintea celor oficiale.

Sub Walter al II-lea în 1840 ziarul a reușit să desprindă firele unei uriașe uneltiri de contrafaceri bancare la Paris, cheltuind în acest scop mai mult ca 5.000 de lire. Recunoscători, negustorii din City au strâns îndată prin subscripție suma, care totuș n'a fost primită; s'au creat din ea două burse pentru studenți și s'a pus o tabelă comemorativă pe una din intrările tipografiei ziarului.

Intre nouile trăsături introduse de Times ar trebui să pomenim pe corespondenți — speciali ori de război; unii rămași vestiți ca Sir William Howard din vremea Crimeii și Henry Stephan de Blowitz. Când citești memoriile acestuia din urmă, nu știi ce să crezi... Publicarea revelațiilor unui document secret, care a împiedecat aproape un război Franco-German la 1875; trimiterea din timp a unui tânăr la Berlin să capete loc în congresul din 1878, spre a-i fi de folos; trăsura-i așteptând undeva cu ferestrele deschise, pe cari aveau să se arunce comunicațiile în bucățele de hârtie subțiri; înlocuirea acestui plan cu restaurantul, unde se duceau amândoi de-și schimbau pălăriile din cuier — de Browitz luând pălăria tânărului prietin cu informațiile ascunse în căptușeală; destăinuirile a-

supra ședințelor congresului cât și Bismark rămânea nedumerit și ridica fața de masă, zicând ironic : „Mă uit, dacă nu cumva de Blowitz e ascuns“; mai presus de toate publicarea tratatului în Times chiar în ziua când congresiștii îl semnau la Berlin ; aventuroasa urcare până la Ildiz Chiosk și convorbirea cu Sultanul — toate par ca niște pagini dintr'o palpitantă ficțiune.

Apoi să nu uităm împotrivirea lui Times la taxația publicațiilor — măsură introdusă după Waterlow cu intenția feririi maselor de propagandă radicală, dar totodată și de lumină; gazetele fiind scumpe nu puteau fi cetite de oamenii săraci. De aceea scria Times:

„O taxă pe noutăți e o taxă pe cunoștință, o taxă pe educație, o taxă pe adevăr, o taxă pe opinia publică, o taxă pe buna ordine și guvern bun“.

Și acțiunea sa fu susținută și întărită de autoritatea lui Dickens în manifestul-program al lui Daily News în 1846 până-ce o întreagă luptă a gazetelor laolaltă aduse desființarea taxei la 1855, ceea ce dădu putința unuia Joseph Moses Levy, străbun al Lordului Burnham de azi, să reducă prețul lui Daily Telegraph la un penny și să deschidă astfel o nouă fază

presei, căreia s'au adăugat curând și fo-
loasele unei alte organizații.

James Grant, redactorul dispărutei
Morning Advertiser, ne spune în **The
Newspaper Press** (vol. II p. 326, Londra
1871) cum s'a prezentat la dânsul într'o
zi un domn, rugând să-i acorde câteva
minute. Era Prusian, zise. Ani de zile ser-
vise drept curier diplomatic pe lângă
Curțile Europene, încât se împrietenise
cu mulți din lumea guvernanților. Și
credea el, că ar fi în stare să procure ga-
zetelor din Londra știri telegrafice mai
sigure, mai repede și mai eftin ; că fuse
întâi la **Times**, unde-i s'a răspuns : „Ei
își pot vedea mai bine singuri de tre-
buri“. Și acum venea la el, la Grant, ca
redactor al lui **Morning Advertiser**, fă-
cându-i următoarea propunere : două
săptămâni să-i trimeată zilnic, fără plată,
comunicații telegrafice de pe Continent,
spre a judeca el-însuși și stabili o com-
parație. După două săptămâni, nu nu-
mai Grant, dar și directorii celorlalte ga-
zete, cât și **Times** au admis oferta și ast-
fel s'a întemeiat ceea ce se cheamă astăzi
Agenția Reuter.

Timp de vreo trei decade înlesnirea
transmiterii noutăților, dezvoltarea mij-

loacelor tehnice, creșterea publicului cetitor și realizarea rostului crescând al reclamei, trebuiau să aducă presa la o rescruce serioasă, când avem un ziar ca **Daily Mail**, apărut la 1896 cu jumătate de penny numărul.

Fundatorul său Alfred Harmsworth, apoi Lord Northcliffe, era un om cu multă experiență. De tânăr lucrase în presă; scosese încă și alte gazete, dar nici una cu izbânda neașteptată, unică, a lui **Daily Mail** — izbândă comercială, bine-înțeleasă, datorită mai ales metoadelor noi introduse de Northcliffe.

În adevăr, ziarele dintr'un timp încoace aveau o concepție oarecare, stăruiau asupra politicei și preocupărilor de stat, urmărind cu luare-aminte debaterile parlamentare și discursurile rostite de personalitățile zilei. Acestea Northcliffe le suprimase, reduse cu mult articolele de fond și acoperi gazeta cu ceea ce avu el netăgăduitul flair să vadă, că ar fi plăcând publicului — un public în parte feminin și în parte neștiutor, eșit abia după Legea Educației Obligatorii din 1870; și anume: zvonuri, intrigi, sport, curiozități, mărunțișuri și lucruri de senzație, imitând aci, fără a-l întrece pe W. T. Stead, care, ca redactor al lui **Pall**

Mall, printr'o serie de articole întitulate, **The Maiden Tribute to Modern Babilone** a umplut Anglia cu răsunetul numelui său. Apoi Northcliffe, dornic a-și perfecționa sistemul ziaristic, a mers și în America, unde a întâlnit pe Wilton Randolph Hearst, un alt magnat, cerându-i să-i dea pe un expert la conducerea gazetei. Acesta avea între alții și pe William Jones, de care pe semne vroia să scape și de aceea spunea lui Northcliffe:

„Pe oricare din oamenii mei poți să-îi ieși, numai pe William Jones, nu“. Și, firește, Northcliffe tocmai pe William Jones a pus mâna, de l'a transportat la **Daily Mail**. Se pare că William Jones era prea american de felul său : brusc, mormăia printre dinți și nu dedea bună-ziua, încât un tânăr eșit dela Oxford l'a grămădit odată într'un colț : „Ai să zici bună-ziua și ai să repeți mereu pânăce ți-o porunci eu să taci!“

Se mai povestește, că un ziarist suind cândva împreună cu Northcliffe la Carmelite House și-a scos pălăria, salutând respectuos pe băiatul dela ascensor: „Hei, ce-i asta?“ făcu Lordul Northcliffe. „Mă iau bine, mâine-poimâine poate ajunge redactor la **Daily Mail**“.

Astea arată, că Northcliffe nu se în-

grija atâta de calitatea scrisului cât de răspândirea foii și creșterea influenței. Ajutat de fratele său Harold Hamsworth, Lordul Rothermere de astăzi, și-a mărit întruna sfera întreprinderilor: a mai fundat unele periodice noi, a mai acaparât pe altele, până când a pus stăpânire și pe *Times*, preschimbându-l—cum zicea lumea, într'o ediție de trei pence a lui *Daily Mail*. Și oricât s'ar fi căznit el să risipească această impresie, tonul vechiului ziar s'a resimțit din început: nesigur în atitudini, mai vioiu, însă de o vioiciune ambițioasă, pripit uneori în lansarea veștilor, cum a fost cunoscuta telegramă ce înfățișa pe Lloyd George luând de guler în Consiliu pe Clemenceau și pe Wilson despărțindu-i. De aceea, după moartea lui Northcliffe, cu toate stăruințele Lordului Rothermere, s'au luat măsuri a se trece *Times* lui John Walter din familia întemeietorului și Maiorului Astor, M. P. Și încă ceva: s'a alcătuit un comitet din Președintele Curții de Casație, Guvernatorul Băncii Angliei, Președintele Societății Regale și alții, cari să vegheze la păstrarea tradiției și independenței politice a jurnalului.

Dar ceeace s'a făcut cu *Times* — mândria englezilor, socotit mai mult ca o in-

stituție națională, nu s'a putut cu alte gazete.

Tendința de comercializare, lupta dintre jurnalismul de opinii și jurnalismul de simplu câștig a devenit tot mai intensă și o găsim luminos resfrântă în paginile cărții *Life, Journalism and Politics*, a lui G. A. Spender, o figură distinsă în presa engleză.

Cu multă părere de rău mă gândesc la *Westminster Gazette* al său. Nerăbdător așteptam ora după nămiezi, când apărea pe străzile Londrei în culoarea-i verde, unică — nu pentru știri, ci mai ales pentru articolele de fond atât de clare, cumpănite și convingătoare; iar autorul lor reprezentând el-însuș cea mai bună tradiție engleză de curtenie și nepărținare. În ajunul războiului balcanic, când întreaga simpatie a publicului mergea către aliați, bucuros mi-a îngăduit totuș să pun un cuvânt în *Westminster* pentru Turcii oropsiți, zugrăviți așa de negru chiar în larga-le însușire de toleranță.

Acum acest Spender ne spune în memorii cât de gelos era Northcliffe de *Westminster Gazette*. Cum? Atâtea ziare ale sale, cu milioane de cetitori și toate împreună să nu atingă nici pe departe

autoritatea morală a lui Spender ? Nu putea el pricepe, că asta venia tocmai din caracterul ei, adresându-se unui public restrâns dar înțelegător, în paginile-i verzi tremura o credință, o idee liberală, fără a fi a partidului liberal.

Deseori a cercat Northcliffe să câștige și pe *Westminster Gazette*, dar fără succes ; a ținut piept Spender, dar la urma urmelor tot a trebuit să cedeze — dacă, nu lui Northcliffe deadreptul, presiunii altora. S'a retras, *Westminster* a fost preschimbat în ziar de dimineață, spre a fi curând înghițit de vechiul *Daily News*.

La fel s'a întâmplat și cu alte gazete, iar de curând și marele *Daily Telegraph* al familiei Burnham a încăput pe mâinile uni trust, încât îngrijorați și membrii Camerei Comunelor au consacrat parte din ședința zilei de 4 April 1928 măsurilor ce-ar fi de luat în chestie ; că abia câteva gazete de au mai rămas independente, între cari *Observer* de Duminică, strălucit condusă de J. L. Garvin și *Manchester Guardian* — proprietarul ei redactor, C. P. Scott, în vârsta înaintată de 82 ani continua o conștiincioasă muncă pricepută, cum făcuse de 57 de ani. La vârsta de 73 ani, când

prietenii și colaboratorii i-au prezentat un automobil, l'a refuzat, cerându-le o bicicletă nouă.

Mai tot restul presei e stăpânit de trei grupuri capitaliste de seamă — în vederea câștigului, influenții ori propagandei mai mult sau mai puțin personale : Frații Berry, cu puternice interese mai ales în mine de cărbuni și fier, controlează vreo 22 gazete și peste 88 de periodice ; Lordul Beavenbrook, venit din Canada unde, făcea negoț întins de cherestea, domină peste Daily Express, Sunday Express și Evening Standard ; și Lordul Rothermere, având ca foi mai însemnate pe Dail Mail și Weekly Dispatch.

Intre aceste firme gazetărești se dă o luptă aprigă, plastic reprezentată de cunoscutul caricaturist Law printr'un vas de canibali pornit în larg, unde fiecare ~~De~~ să mănânce pe altul ori să fie el-insuși mâncat.

CLUBURILE ENGLEZE

Cluburile Engleze

La 12 Mai 1927 admiratorii lui Dickens au sărbătorit centenarul întâiei întruniri a Clubului Picwick — un club imaginar, născocit și introdus de Dickens în **Pickwick Papers**, spre a-și râde între altele de pornirea contimporanilor de a se constitui în cluburi de tot felul, mai serioase ori mai năzdrăvane, unde anume oameni își puteau stâmpăra vreo ambiție, nevoe sufletească sau vreo meteahnă. Erau, de pildă, sublîma societate a Biftecurilor, ai cărei membri își pregăteau singuri fripturile, având drept insigne un grătar; Mohocii, întâlnindu-se noaptea cu scopul prădării, mărturisit în chiar titlul, împrumutat dela un trib de sălbateci Indieni; Clubul Mughouse ce avea de principiu călăuzitor: a se bea mult și a se bea cu oala; Clubul excentricilor, care într'o țară ca Anglia nu-i curios că număra peste patruzeci mii de membri;

Clubul Mincinoșilor, fără trebuință de lămurire ; Clubul crimelor, membrii căruia, avocați și gazetari, nu țintiau să comită ei-înșiși crime — altele, firește, decât acelea ale profesiei lor — ci să le studieze ; Clubul bumbilor, adică al lacheilor și valetilor ; și așa mai departe, cluburile continuând a se înființa, încât astăzi numai în Londra sunt peste vreo trei mii. Și, dacă treci dealungul străzilor Pall-Mall, St. James, Piccadilly, ai priveliștea unică în lume : cluburi se ridică de o parte și de alta în clădiri care de care mai falnice. Negreșit, aceasta este o desvoltare târzie a cluburilor. Obârșia lor, începuturile modeste, trebuie căutate în vechile taverne, ospătării și cafenele de odinioară.

Cunoaștem exact data, când s'a deschis cea dintâi cafenea în Londra. La 1632 unul Edwards, care făcea negoț în Turcia, aduse cu sineși pe ragusanul Pasqua Rosee, ca să-i pregătiască dimineața cafeaua. Noutatea băuturii atrase pe mulți oaspeți, încât Pasqua Rosee avu curând idea și permisiunea de a o vinde și publicului într'o cafenea ce-i purta numele. După patru ani un alt domn, Farr, bărbier de meserie, a deschis Cafe-neaua Curcubeului — căci avea pe firmă

un curcubeu zugrăvit—în murmurile de invidie ale vecinilor, cari se plângeau, că băutura aceea zisă cafea îi turbura „cu mirosul ei urât“. Dar cafenelele au mers înainte înmulțindu-se, întâmpinând o izbândă enormă. Gălăgioase și pline de răutățile, de scandalurile ce umblau prin oraș, țineau la sfat lumea până târziu noaptea ; încât la 1674 avem „Petiția Femeilor împotriva cafelei“, în care se spunea între altele de influența vătămătoare a cafelei asupra bărbaților, că-i făcea tot așa de nerodnici cași deșerturile de unde era adusă.

Neîndoios, trebuie să fi fost la mijloc și concurența față de taverne și ospătării, între cari unele de străveche faimă ca **Tabard-Inn**, cântată de poetul Chaucer în veacul al paisprezecelea ; apoi **The Boar Head**, Capul mistrețului, legat de numele mucalității Falstaff ; și mai ales **The Mermaid**, unde întâlnim cel dintâi club literar, în 1603, al unui grup de scriitori, cari se întruniau a lua masa și a grăi împreună. Dar, vă închipuiți, cât de prețioase vor fi fost asemenea convorbiri, când părtași erau oameni de așa osebită genialitate ; Ben Johnson, erudit și ținut în măsura clasicismului ; William Shakespeare, volnic pornindu-și sborul ima-

ginației ; Francis Beaumont și John Fletcher, neobosiți amândoi în desfășurarea episoadelor dramatice. Deaceea și poeții de mai târziu s'au întors deseori cu gândul spre Mermaid Tavern și-au căutat să recheme neasemuitul clipelor petrecute colo de marii lor înaintași, amintindu-și rândurile unuia din ei :

„Ce lucruri am văzut noi la Mermaid! Am auzit cuvinte așa de înaripate și pline de o flacără subtilă !“

Cam în acelaș timp Ben Johnson a întemeiat un alt club, zis Apollo, cu reședința la Taverna Dracului, **The Devil's Tavern**. Era o legendă, cum că St. Duns-tan, ocrotitorul, prinsese dracul de nas cu un clește și-l zvârlise 'ncolo ; iar unde căzuse acesta, se ridicase Taverna Dracului. Aci pe o ușă domina bustul lui Apolon și salutul versurilor în aur:

„Bun venit tuturor cari se îndreaptă spre Oracolul lui Apolon !“

Bine înțeles, oracolul era oadaea clubului cu o seamă de reguli scrise în latinește de Ben Johnson. Citez pe unele : „Femeile de caracter să fie permise în club; să nu se amestece vinul ; să nu se citească poezii insipide“. Insuși cântărețul oficial al Curții făcea parte din club, de se înfățișa la Taverna Dracului să-și de-

clame odele, trecând astfel — cum se zicea cu duh :

„Dela dracu la Curte și dela Curte la dracu“.

În locul unde se afla taverna, e azi o bancă; dar în față există încă biserica sfântului Dunstan, care luase de nas pe dracu. Și, dacă într'o zi de nelucru, când mai contenește îmbulzeala, o apuci pe Fleet Street și te uiți cu luare aminte, ganguri se deschid de amândouă părțile — înegrite și roase ganguri, ducând în curți nebănuite, în așezări de altă dată; și la un loc te găsești, nu puțin surprins, dinaintea tavernei Cheshire Cheese. Intrarea și scara dinăuntru și tavanele joase și mesele în chip de bănci, toate-cum erau cu veacuri înainte. Atâtea ori în ajun de anul nou am nimerit aci, așteptând neuitatul spectacol al gloatelor de Scoțieni, cari, potrivit unui vechiu obicei, vin să aclame cu transporturi vesele de beție sunarea miezului nopții la Sfântul Pavel; și pe mulți Români, puternici ai zilei, miniștri și deputați, i-am dus la Cheshire Cheese, spre a simți—ceeace ne lipsește nouă — adânca evlavie față de trecut. Căci, oricât ai fi de străin, te îndemni la reculegere ; măruntele griji interesate cad, anii de mult se întorc, și

trăești câteva clipe în tovărășia unor oameni ale căror scrise dau culoare și rost ideal vieții. Mai presus ca toți, în bună-tatea chipului sănătos, apare Samuel Johnson, cel mai Englez dintre scriitori. Anume fapte și cuvinte ale sale intră ca podoabe prețioase în tradiția lui Cheshire Cheese. Încă, într'un rând au bătut la Johnson acasă două femei tinere din provincie să-l consulte asupra unei controverse religioase. Și le-a zis el : „Frumoaselor proaste, veniți de seară la tavernă și vom lămuri chestia“. Altă dată s'a născut discuția, care ar fi putut împroviza cel mai bun cuplet. Unul a rostit:

*I, Sylvester
Kissed your sister.*

„Eu, Sylvester,
Ți-am sărutat sora“.
Celălalt a dat replica :

*I, Ben Johnson
Kised your wife.*

„Eu Ben Johnson
Ți-am sărutat nevasta“.
— Asta nu rimează, făcu Sylvester.
— Nu, răspunse Johnson, dar este ade-vărat.

La 1764 Samuel Johnson a înființat

ceace s'a numit la început **The Club** și apoi **The Literary Club**, tovărășie de cărturari ce-și dau întâlnire din două în două săptămâni și luau masa împreună. A face parte dintr'acest club însemna un titlu de mare cinste. Numărul membrilor, mărginit la treizeci și cinci, cuprindea între alții pe istoricul Gibbon, pe artistul Reynolds, economistul Adam Smith, biograful Boswell, romancierul Goldsmith oratorul Burke, care stârnise atâta vâlvă cu **Reflections on the French Revolution**. Citez în deosebi această carte, fiindcă este în legătură cu un alt club. Încă din 1689, un grup de liber-cugetători ce-și ziceau Societatea pentru comemorarea revoluției în Marea Britanie, se adunau în fiecare an la o cină și la o predică de ocazie, care în 1789 față de știrile din Franța luase un caracter foarte solemn. Atunci un bătrân inimos Richard Price, socotindu-se printre „cetățenii lumii“, a susținut, că datoria Englezilor e, nu numai a se abține dela un război cu Francezii, ci a se uni cu ei, spre a împiedeca războiul orișunde. Acest întâi răsunset al revoluției în Anglia a provocat și răspunsul de o înflăcărată elocvență a lui Burke în cartea sa **Reflections on the French Revolution**.

Dela un timp partea Londrei cu numele de City, unde se aflau și cluburile, începuse a fi tot mai puțin locuită, lăsată numai negoțului și băncilor; mutându-se lumea, s'au mutat și cluburile spre apusul orașului în străzi ca Pall Mall, St. James, Piccadilly. Acum s'a întâmplat, că unele cluburi au crescut atâta în membri și în cerințe, de-au pus deplină stăpânire pe cafenelele și tavernele în cari obișnuiau a se întâlni, păstrând adesea și numele acestora. Așa, foarte cunoscutul astăzi White Club în James Str., o nu era odată decât Casa de ciocolată a lui White; în fața clubului Cocoa Tree, era și el Taverna Cocoa Tree, pomenită de Gibbon, iar Byron, într'o scrisoare din 1619, adică un an după izbânda lui Childe Harold, ne spune:

„Am băut cu alți trei prieteni la Cocoa Tree dela șese până la patru, ba până la cinci dimineață“.

Intre cluburile de această categorie, cu local propriu și cu întreg confortul, trebuie să relevez două, cari au avut o înăurire deosebită. The Athenaeum, întemeiat la 1830. Păstrează în arătare ideile arhitectonice scumpe timpului: un portic roman-doric, deasupra căruia se înalță statua Minervei; clădirea de jur împre-

jur reproduce friza Parthenonului — cunoscutele procesii albe, fiind aci șterse de fum și de ceață. Cum intri, la stânga, e sala de mâncare, privind spre verdele unei grădini; pereții împodobiți cu portretele atâtor oameni de faimă ce-au fost membrii clubului. Sus, cât ține fațada, rafturile bibliotecii mărginite printr'o odae zisă a tăcerii. „E sfințită, îmi spunea cineva, de munca rodnică a multor generații“. Aci vin și azi să cugete și să scrie în tihnă câțiva din fruntașii culturii engleze. Celălalt, Savile Club, reprezintă mai restrâns pe literați, dintre cari unii duși trăesc totuș în lungul tradiției printr'anume vorbe de spirit, glume, anecdote ; încă și relicve : o masă ici, colo un scaun ori un colț, unde cutare scriitor obișnuia să se retragă. Iată, lângă fereastra deschisă către parc, Herbert Spencer ședea adâncit într'o carte. Mai la fund câțiva din membrii tineri râdeau cu hohote. Filozoful îi privi urât odată, de două ori, fără ca aceștia să-și stăpâniască veselia sgomotoasă ; apoi scoase din buzunar niște instrumente, de-și astupă urechile și merse înainte cu cititul. Rider Haggard, autorul cunoscut al romanelor de aventuri, mort nu de mult, scrise în autobiografia sa :

„Intr’o zi eram în mica odaie de scris din
catul întâi cu glastre de ferigi la ferești.
Curând Thomas Hardy se ivi și luă în
mână o mare gazetă săptămânală, în care
era un lung articol asupra romanului său
din urmă. L’a citit, apoi a venit la mine
și mi-a arătat un anumit pasagiu. „Fru-
mos lucru de zis asupra unui om! a ex-
clamat. Bine, n’am să scriu alte romane“.
Și n’a mai scris“. Pe urmă Rider Haggard
adaugă cu acea melancolie adâncă a ti-
neretii rămase înapoi : „Era la Savile o
masă lângă fereastră, unde un grup de
prietenii luam masa Sâmbetele... Cei mai
mulți îs morți, deși Gosse cred se mai
duce încă. Trebuie să se simtă ca un fel
de monument ridicat pe atâtea mormin-
te. In ultimul timp, când m’am dus la
club, nu era nici un suflet, pe care să-l fi
cunoscut. Așa, simțindu-mă izolat și co-
vârșit de amintiri, mi-am trimis demi-
sia. Ci adesea, trecând prin Piccadilly,
mă uit la masa cea pe fereastră și mă
gândesc la multe lucruri“.

Unele din cluburi numesc ele pe mem-
bri, drept cinste și răsplata unui bine ce-
vor fi adus vieții publice ; altele te pri-
mesc după cerere, nu totdeauna cu ușu-
rință. Poate să te fi înscris de la naștere,
și, după o lungă viață, să nu fi avut no-

rocul a pătrunde. Persoanele comitetului își iau rolul de cerberi neînduplecați: trebuie să te bucuri de unanimitatea voturilor și atârni adesea de caprițile unuia ori altuia. Două pilde : La **Travellers' Club** un candidat împlinia toate condițiile, propus și susținut de membrii influenți; alegerea totuș a dat multe bile negre. Cercetându-se cazul, s'a găsit împotriva lui faptul că, demult când era băiat la școala din Eton, fusese pedepsit pentru cruzime față de șoareci. La **Books**, un alt club, candidatul nu era dorit. Comitetul de doisprezece a votat în contra; au eșit, însă, treisprezece bile negre — una mai mult. Ce s'a petrecut? Bătrânul servitor al clubului, care-l cunoștea pe candidat, a strecurat o bilă neagră, ca nu cumva domnul cu pricina să fie ales.

Majoritatea cluburilor, fiind închise femeilor, n'au scăpat și de aspre atacuri. Apoi critica de căpetenie s'a reluat și dezvoltat în romane, adică, bărbatul petrece la club, uitându-și nevasta singură acasă, care plictisită închide ochii de oboseală ori, și mai rău, îl așteaptă cu ochi ce cresc pe măsura creșterii și orelor de înapoiere ; bărbatul încă, având cine știe ce planuri amoroase și alte blestemății, găsește totdeauna un punct de

sprijin și de motivare : „Mă duc la club... Am treburi foarte serioase la club“. O asemenea învinuire s'a putut înlătura, căci femeile își au acum și ele cluburile: de amintit ca mai însemnate Forum și Lyceum. Activitatea amândorora e împărțită în grupuri și grupulețe ce se ocupă fie cu poezia, fie cu muzica, ori cu alte subiecte, prelungindu-și chiar binevoitorul interes și la cunoașterea țărilor străine.

Am avut și noi la Lyceum un cerc românesc, pe care l'am inaugurat solemn și cu numeroase discursuri; numai cât presidenta de obârșie îndoelnică a dispărut într'o zi și la timp, de n'a avut când să ne compromită. Dela femei a venit și inițiativa înjghebării de cluburi mixte ca marele Overseas: orice membru din colonii, domn sau doamnă, își poate găsi adăpost în frumosu-i palat dând spre Green Park.

Clubul își are și revista lunară. Secretara m'a invitat într'un rând să vorbesc despre poezia populară și rar am avut un public mai ales și mai simpatic. A plăcut pare-se conferința, deoarece am primit curând câteva rânduri dela una din auditoare, care-și zicea secretara Clubului Soroptimistic și mă poftea la un prânz.

„Soroptimistic ! Ce să fie ?“ mi-am zis. Nu auzisem niciodată cuvântul. Totuș m'am dus și m'am găsit astfel în capul unei mese enorme de vreo șeaizeci de femei, și numai femei, căroră a trebuit să le țiiu un logos. Drept mulțumită m'au poftit și la banchetul anual de peste două sute femei, cu stegulețe galbene arătând profesiile respective, între cari am notat : Proprietară de garaj, inspectoare de pușcării, expertă de găini, crescătoare de câini, gustătoare de ceaiu, așa mai încolo. Prezida stăpâna unei case de mode; și smirna lângă ea, la spate, un ipochimen în veștminte multicolore și nasturi lucitori bătea când și când pe masă cu un ciocan de lemn și striga de răsuna sala : „Rog tăcere, acum iea cuvântul onorabila cutare...“

Cluburi de acestea, fără sediu aparte, îs multe ; ci să nu uit pe Diletanți — o mână de intelectuali întorși din Italia, unde și-au format gustul, și constituiți în club la 1734. Un scriitor al vremii spunea, că „însușirea esențială pentru a fi membru era aceea de a te îmbăta“. O glumă, firește. Diletanții știau în adevăr să petreacă, dar și să aducă nease-muite servicii. Au trimis în Grecia o misiune arheologică, ale cărei cercetări au

alcătuit două volume sub titlul **Ionian Antiquities**, urmate și de altele ce-au văzut lumina cu banii și îngrijirea lor.

Și cu un simțimânt de recunoaștere mă gândesc, că și William Martin Leake făcea parte din Clubul Diletanților și lor prin urmare le vom fi datorit nu puțin pentru **Researches în Greece și Travels in Northern Greece**, neprețuite lucrări asupra Românilor Macedoneni. Dacă Diletanții nu și-au clădit un palat al lor, au strâns totuș o seamă de tablouri faimoase. Astăzi le expun într'o sală a clubului **St. James**, care o zi pe an li se pune în schimb la dispoziție. Atunci, de pe unde sunt, toți Diletanții vin, se adună și beau laolaltă în amintirea membrilor duși.

Mai sunt și cluburi de noapte. Nu acele, unde obosiți internaționali își caută senzații noi, unde perechile se învârtesc epileptic în reflexul mișcărilor unei pardosele de sticlă și văzul unui ceas cu minotarele enorme ce arată goana clipeilor neîntrerupt și obsedant până la desnădejde ; nu, sunt și altfel de cluburi : **The Gargoyle și The Hambone**. Aci se îndreaptă artiștii și gazetarii să-și mai schimbe din gânduri. Merg pe ulicioare dosite, pustii, prinse de grea taină ; toate

lasă impresia că, ajungând și trecând de pragul intrării, străbat pe un tărâm de groaznice viții, de neînchipuite perversități. Ci bieții oameni, când se găsesc în aceste cluburi, nu fac decât să fumeze, să bea și să glumiască — poate mai păcătuesc și ei cu gândul, cum păcătuește oricare din noi, și fără chiar să fie la vreun club de noapte.

CREȘTINISMUL IN ANGLIA

CREȘTINISMUL IN ANGLIA

Creștinismul în Anglia

Cum înaintezi spre Canterbury pe câmpia bogată în plopi, ți se arată de parte turnurile catedralei ; și, dacă ni-
merești Duminica ori vreo sărbătoare,
te ajunge și cântecul de clopote, slăvind
oarecum mândria orașului ce-a fost să
rămâe până azi scaunul arhiepiscopiei
Angliei. Străbați pe o poartă de întări-
tură în ulicioarele strâmte ale căror case
— după descrierea lui Dickens, se aplea-
că înainte, spre a vedea parcă cine trece
sub ele. Și plin e tot de mărturia trecu-
tului. Aci stâlpi arcuiți cresc din pârâu
susținând un zid cu trei ferestruți — adă-
postul de odinioară al călugărilor fran-
ciscani ; acolo te întâmpină perspectiva
venețiană a locuințelor vechi de țesători,
oglundite în apă. Te găsești pe neaștep-
tate în largul unei curți încremenite sub
liniștea cea solemnă, caracteristică așe-
zămintelor religioase în Anglia, deoparte

cu bătrânii copaci, dealta cu ruinele prinse în verdele naturii, fără păsare, și'n mijloc însăși măreția catedralei.

Bogății și prinoase de aproape zece veacuri au intrat în ridicarea ei piatră cu piatră. Dar începutul credinței simple ce ardea în suflete și se înălța ca fumui de tămâe deadreptul spre cer, fără trebuința vreunui templu fastuos, unde și cum s'o cauți ? Nu e nici în preajma clădirii, nici în lăuntrul ei adumbrit de vitralii — în mormintele sculptate, în vrejurile de ciubuce împletindu-se pe bolți, ori în cripta normandă cu stâlpii migălos și măestrit înflorați. Doar o bucată de zid roman spune de lăcașul întâi al închinării Sfântului Augustin și sus, îndosul altarului, un jilț de marmoră ce ar fi aparținut aceluiaș sfânt, venit din Roma la 597.

Cu aceste două rămășiți începi să desprinzi capătul firului ; întâmplările se leagă, desvăluindu-se din taina depărțării ca o poveste.

Fuse pe vremea lui Grigore cel Mare, un călugăr încă la Mănăstirea Sfântului Andrei pe Muntele Caelian. Odată în Foru lui Traian îl izbise neomenoasa privese a cârdurilor de băeți vânduți drept sclavi împreună cu mărfuri de tot

soiul. Trei dintr'înșii erau bălani—obrajii albi, ochii expresiv de nevinovați. Grigore se opri:

— Din ce parte a lumii ?

— Din Britania.

Intâia oară pesemne auzia de această țară ; și vru să știe, dacă erau creștini.

„Nu, păgâni !...“

Grigore oftă adânc :

„Vai, ce păcat de așa luminoase fețe să fie în mâinile diavolului!“ Mai întrebă:

— De ce neam ?

— Angli...

Și, făcând un joc de cuvinte, în latinește angli și angeli:

„Cu drept cuvânt se cheamă Angli, că înfățișarea lor e de îngerii și-ar trebui să fie tovarăși ai îngerilor din cer“. Apoi sfârși: „Aleluia! Se va cânta lauda Creatorului în țara lor !“

A pornit el-însuși în acest scop. Dar pe drum l'a prins vestea alegerii sale de papă. Ceeace n'a putut el să îndeplinească, a trecut în sarcina starețului Augustin dela aceeaș mânăstire a Sfântului Andrei și suitei sale de treizeci călugări.

Au debarcat pe insula Thanet, aproape de Canterbury, unde stăpânia Ethelbert, regele Kentului. Acesta, temător de ceva farmece, le-a dat întâlnire în aer

liber și, ascultându-i, a răspuns cu grija ferelii de pripă ce caracterizează tradiția locului :

„Frumoase-s cuvintele și făgăduelile voastre ; însă, fiindcă sunt noi și îndoelnice, nu le pot primi, și lăsa părăsirii datinile urmate atâta vreme de neamul meu Anglo-Saxon“.

Totuș i-a poftit la Canterbury, îngăduindu-le să predice. Și-au purces ei cu toții, de-au intrat cu alaiu în Canterbury; înainte-le o cruce uriașă de argint și un chip al lui Christos pictat și aurit după obiceiul vremii, cântând în cor o litanie.

S'a întâmplat pe urmă, ca Bertha, soția lui Ethelbert, să fie creștină, din vița regească a lui Clovis.

Prin îndemnurile ei a primit și Ethelbert botezul în capela Sfântului Martin de peste zidurile cetății, care dăinuește și azi joasă și umilă între morminte.

Stând colo pe o bancă, ți se înfățișează catedrala în toată strălucirea-i impunătoare și fără voe îți trimiți gândul înapoi cu cincisprezece veacuri, când în locul ei se înfiripa deabia îmboldul credinței ce avea s'o ridice.

Acum câțiva ani, cu prilejul congresului de apropierea bisericilor în Londra, la

care peste trei sute de episcopi au luat parte, arhiepiscopul din Canterbury, chemându-i în cuprinsul catedralei, le-a spus, că din temeiul ei răsare un covârșitor îndemn la unire. Că sfântul Augustin aduse aci în adevăr pentru toți una și aceeaș solie de iubire și de mângâioasă nădejde în viața deapoi, înaintea fărămișirii și întunecării credinții sub noianul de mărunțișuri dogmatice, purcedând cu tact în rostu-i de convertire, după înțeleptele rânduri ale Papii Grigore :

„Minților greoaie și aspre li-i cu nepuțință să-și lase deodată obiceiurile vechi; cine vrea să atingă locul cel mai înalt, trebuie să urce treptat și fără sărituri“.

Iar cât privește atitudinea păgânilor față de religia nouă ce li se pretindea s'o îmbrățișeze, avem o pildă neasemuită de poezie și nedumerire dinaintea misterului existenței în cuvintele rostite de sfetnicul regelui Edwin al Northumbriei:

„Viața omului pe pământ, O Rege, mi se pare în comparație cu vremea necunoscută nouă ca sborul iute al unei vrăbii prin casa unde Majestatea Voastră stă la masă iarna, când focul pâlpâie în mijloc și-i caldă încăperea, iar furtunile ploii și zăpezii bântuie în afară. Vrabia, sburând aci pe o ușă înăuntru și îndată

pe alta dincolo ; cât stă înăuntru, e scăpată de vijelia iernatică ; însă, după o scurtă durată de vreme frumoasă, îți pierе ea din vedere, trecând iarăș din iarnă în iarnă. Astfel această viață a omului apare puțin timp, dar ce va să fie ori ce fuse înainte, nu știm nimic. De aceea, dacă astă nua doctrinе ne spune ceva mai sigur, îmi pare drept că merită să fie urmată“.

Regele Edwin s'a și creștinat curând. Misionarii și-au întins mai zeloși sfera de acțiune ; dar între dânșii s'a ivit o neînțelegere privitoare la supremație : ce anume oraș avea să rămâе metropola creștinismului — Canterbury, reprezentând pe Roma sau York, pe mișcarea celtică ?! Chestia supusă unei debateri, Oswy, un alt rege al Northumbriei, a rezolvat-o printr'un argument foarte hotărâtor. Aflând că Sfântul Petru era de partea Romei, a spus: „Nu mă duc eu împotriva aceluia ce ține cheile raiului, de teamă că, ajuns la poartă, nu găsesc pe nimeni să-mi deschidă“.

După moartea Sfântului Augustin avem pe Theodor ca cel mai de seamă între succesorii apropiați. Originar din Tarsus, Cilicia, vârsat în grecește și latinește, a venit în Canterbury la 669, îm-

preună cu prietenul său Hadrian, cărturar și el, să înnoiască vechiul contact cu civilizația mediteraniană, întrerupt prin năvala Saxonilor. A înființat alături de biserică o înaltă școală umanistă. Întrâuririi sale datorăm șuflul rodnic de cercetări pătruns în mânăstiri ca acele din York și Jarrow care ne-a dat pe Bede — venerabilul Bede, cum îi spun Englezii, autorul întâiei, bogate în informații, istorii eclesiastice.

Însă, din felurite pricini, înclinările studioase au început a scădea dintr'un timp ; în locu-le ambiții de stăpânire lumească s'au încuibat în căpeteniile bisericesti, culminând în persoana lui Thomas Becket. Prieten și om de încredere al lui Enric al II-lea, numit de acesta arhiepiscop la 1162, curând îi s'aput deacurmezisul. Frământarea surdă pentru autoritate dintre Stat și Biserică s'a dat acum pe față. O seamă de nelegiuiri s'au comis din partea clericilor. Cui aveau să răspundă ? Becket a susținut răspicat : „Un laic nu poate fi judecătorul unui preot al lui Dumnezeu“.

Regele atunci, luând de temeiu obiceiurile pământului cu privire la regularea raporturilor dintre Coroană și Biserică, le-a fixat într'un act — Constitu-

tions of Claredon — pe care, după multe șovăiri Becket l-a primit, spre a-l respinge apoi și mai agresiv. Intr'o clipă de nestăpânită mânie, regele, aflător în Normandia, a lăsat să-i scape cuvintele : „Cât este de nenorocit, că stărue în juru-i atâția mârșavi și că nu se află nimeni să-i răzbune insultele!“ Indată patru din cavalerii săi au și pornit la Canterbury, de-au măcelărit pe Becket în catedrală, unde-i zice azi Martirodromul. Isprava cumplită a stârnit o furtună în public — proteste nesfârșite, căzând mai ales pe seama regelui. Deși a negat el în graiu și în scris orice intenție de a fi vroit moartea arhiepiscopului, după un an, la 12 Iulie 1174, a trebuit să apară la poarta Canterburylui: a descălecat, și-a pus veștmânt smerit de lână și desculț, sângerându-i picioarele pe drum, a luat-o spre catedrală. Intâi la piatra unde căzuse trupul arhiepiscopului s'a oprit și a sărutat-o ; a trecut apoi la mormântul din criptă și acolo s'a lăsat a fi biciuit de toți clericii strânși împrejur — cinci lovituri de fiecă episcop și stareț, și trei de fiecă călugăr.

Această pocăință dureroasă a regelui se pare că n'a împăcat pe Becket. Din lumea-i cerească, spre a-și vădi și mai

mult puterea, prinse a face tot soiul de lecuiri miraculoase. Umbra lui cobora, mișcându-se de colo-colo în catedrală; își lăsa conturul și pe unul din stâlpii criptei; se amesteca în certurile dinăuntrul Bisericii; se arăta în visurile slujitorilor ei, aci sfătuind, aci amenințând — odată chiar și cu o sabie strălucitoare în mână și vorbi unui călugăr: „Vezi ce-i scris pe sabie!“ Și călugărul ceti tare cuvintele: „Asta-i sabia binecuvântatului Apostol Petre!“

Asemenea bazaconii umblau atunci în public, se șoptiau cu înfiorarea de minunății și deschideau calea pelerinilor de pretutindeni. În cete fără număr; se văd tocite până azi treptele scării ce urca spre Capela Trinității, unde zăceau moaștele lui Becket, în cosciug de aur, înconjurat de neprețuite danii. Ce privești de nespusă exaltare vor fi înfățișat pelerinii închinători! Oarecare palidă impresie culegem din poetul Chaucer, care ne spune în *Canterbury Tales*, cum a purces el-însuși din Londra cu vreo treizeci de alți pelerini, îngânându-și popasurile drumului cu numeroase povești ce aruncă lumină asupra spiritului vremii. Din trăsăturile de ironie ce îmbracă unele tipuri: călugărul solemn în

ținută, dar stricat și mucalit ; altul dedat mai mult vânatului decât bisericii ; al treilea cu traista plină de indulgențe, câștigând și din felurite relicve ce le poartă su sineși — o pânză presupusă a fi vâlul Sfintei Marii, o fărâmă din sigiliul Sfântului Petru, câteva oase de porc într'o sticlă — reese că tagma călugărească scăzuse mult în ochii publicului. Încă înainte de uciderea lui Becket ce a mărit prestigiul abuziv al clericilor, găsim într'o carte, *Speculum Ecclesiae*, a lui Geraldus Cambrensis, următoarele: Când regele Emeric al II-lea se întorcea odată dela vânat, se pomeni cu starețul și călugării Sfântului Swithin din Winchester, căzându-i în genunchi și implorându-l cu lacrimi să-i scape de episcop, care vroia să le taie trei din cele treisprezece feluri de mâncări ia cină. „Pe Dumnezeuul meu, făcu regele, uitați-vă la acești călugări! Socotiam după strigătele lor că le-ar fi ars mănăstirea ; când iată ce poveste ! Ducă-se pustiei episcopul, dacă nu le reduce la trei feluri, de cari-s și eu mulțumit la masa-mi regeasca“.

Atât aiurea, cât și la mănăstirea din Canterbury, al cărei loc îl însemnează azi rămășiți de singuratice colonade, e-

rau neîntrecute ospete sibiritice. Ecouri turburi de-atunci stăruie încă în tradiție. Așa, în fundul trecătoarei boltite Dark Entry — după spusele din Ingoldsby Legends — trăia pe vremea lui Enric al VIII-lea un canonic. Voios și rumen la față, o ducea strună cu pofta-i, mulțumit de bucatele și prăjiturile jupâneșei Nelly Cook. Plăcută foc această Nelly Cook; modestă altminteri, ochii plecați; totuș își zicea lumea: „Ce treabă are canonicul cu astfel de jupâneasă?!“ Intr'o zi apoi, iată că sosi la casă-i o tânără doamnă:

— Bun venit, scumpă nepoată!

— Mulțumim, unchiule dragă!

Canonicul o sărută pe buze. Și-i râdeau ochii femeii. Ci jupâneasa căuta pieziș la dânsii. Păreau nu tocmai rude și mai mult decât prieteni. Săptămâni întregi ei petreceau acum și beau vinuri alese; canonicul sorbindu-i glasul ce-i zicea dulce cântece de lume. Iar Nelly dădea din cap și 'n patul tinerei ascundea un vătraiu și un clește, cari nemișcate stau colo noapte după noapte — semn că femeea nu dormia în patul ei.

Și cândva, noaptea, auzind Nelly râsete în iatacul canonicului, se uită pe gaura cheii. Ce va fi văzut înăuntru, nu

se știe ; dar a doua zi, Vineri, le puse ceva în prăjitură, că amândoi canonic și femeie se isprăviră. Nici Nelly nu se mai văzu nicăeri ; vaete s'ar fi auzit de sub o lespede la **Dark Entry**, unde mai târziu s'ar fi găsit și scheletul omorătoarei. Duhul ei bântuie aci în serile de Vineri, și nu e bine să te apropii ; o rece suflare otrăvită te duce la pieire.

În huzurul decăderii lor ajunseseră clericii la o viață aparte, membri ai unei corporații internaționale ; căci asta era de fapt Biserica sub atârnarea Papii. Nu-și mai dau osteneala cu trebile Parlamentului, constituindu-și adunări osebite cu numele de Convocații, deși mulți ocupau și demnități mari în stat, unii chiar cancelari, ca **Sudbury** și **Wolsey**. Pe acesta din urmă l-a îndepărtat într'un timp **Enric al VIII-lea**, care, folosind prilejul divorțului său, a căutat să scape de amestecul Papii. Întâi în Convocații și apoi în Parlament a trecut o măsură ce-l investia și cu supremația bisericască în Anglia. Cancelarul său **Thomas More**, vestitul autor al **Utopiei**, s'ar fi împotrivit. Aruncat în pușcăria Turnului Londrei, s'a găsit unul **Rich**, procuror general, care să aducă mărturia unei conversații ce-ar fi avut-o cu dâ-

sul ; cică, vorbind de anume lucruri ce nu le-ar putea săvârși Parlamentul, Thomas More ar fi răspuns :

„Nici că poate Parlamentul să facă pe rege căpetenia supremă a Bisericii“, pe temeiul căror cuvinte a fost osândit. Deși răspunzător de moartea lui Thomas More, regele își însușise nu puțin din ideile acestuia și ale lui Erasmus — idei ce nu se împăcau de fel cu superstiția și înșelăciunea bisericească, și puteau fi totodată exploatare în favoarea Coroanei. Intorcându-și ochii la Canterbury și la câte se petreceau acolo, pe același Becket, ajuns un martir și un sfânt de zeloasă adorare a mulțimilor, Enric al VIII-lea l-a învinuit acum de trădare și l-a dat judecății. Firește, bietul om, după trei sute șazeci și patru ani de odihnă veșnică, nu s'a încumetat a se înfățișa la apărare.

Și, deoarece nu putea fi omorât a doua oară, i-au luat moaștele și le-au risipit în vânt. Și-au ridicat ofrandele dimprejur — întregi căruțe de nestimate, aurării și scumpeturi, de se minunau toți văzându-le eșite pe poarta catedralei. Indrăznețe măsuri, necruțătoare ! Fie cât de aspru judecate, ele au pregătit neîndoios organizația de azi în Anglia

ce lasă deplină libertate Bisericii, dreptul orânduirii proprii ; îngăduie dezvoltarea oricăror secte, credinți și năzdrăvăanii religioase, dar sub privegherea și în cadrul autorității statului.

**MEMORIILE
VICONTELUI GREY**

Memoriile Vicontelui Grey

N'am avut cinstea să cunosc pe vicontele Grey, cât a fost ministru al afacerilor străine ; dar mult regretatul Mișu care știa să prețuiască oamenii, mi-a mărturisit : „E un adevărat gentleman“. Această judecată mi-a fost întărită și de alții, relevându-se între însușiri o probitate înăscută ce surprindea prin firescul ei. În rostu-i înalt, adesea precumpănit, mulți ar fi așteptat să-l vadă înarmat cu platoșa înșelăciunii, de care ei înșii se folosiau; încât rămâneau nedumeriți, anevoe puteau să-l înțeleagă, necum să împărtășiască și credința sa, că minciuna — fie și în relațiile diplomatice, se răzbună mai la urmă.

Știind acestea, cu nerăbdare am deschis cartea Vicontelui Grey, apărută în două mari volume, sub titlul **Twenty-Five Years 1892—1916.**

Cum citești, pagină de pagină îți des-

văluie personalitatea omului de cinste, atât prin stilul măsurat, ferit de artificialități, cât mai ales prin felul obiectiv de a se privi pe sineși : nu învinuiește, ci caută să lămuriască, să desprindă firele numeroase, grozav de încâlcite, câte au dus la izbucnirea războiului. Încă și unele neajunsuri proprii nu le ascunde, le proiectează într'o lumină sfioasă de humor ; bunăoară, când la un consiliu de miniștri la Paris, a trebuit să cuvânteze într'o franțuzească ce n'o stăpânia deajuns, va fi pronunțat-o în așa mod, că Lloyd George, necunoscător al aceleiași limbi, i-a spus: „Știi, franțuzeasca ta este singura franțuzească, pe care am putut-o înțelege“. Dar te impresionează îndeosebi iubirea-i de natură, de acele simple bucurii la îndemâna tuturor ale cerului, verdeții, păsărilor. În fiecă Sâmbătă, lăsând ușurat sarcinile ministerului, Vicontele Grey o pornia în zori la căsuța-i de țară. Și unul din păcatele săvârșite de Abdul Hamid e că i-a stricat odată această plăcere mai râvnită la sfârșitul săptămânii ; stârnise oarecum pe neașteptate un ultimatum din partea Angliei, silind pe reprezentantul ei dela Externe să aștepte răspunsul, care, potrivit năravului turcesc, trebuia să vie în

ultima zi, Duminică 13 Mai, ce-ar fi fost să fie închinată mulțumirii contemplative a unei păduri, cum adaugă el însuși:

„O pădure întreagă de fagi, copacii stând aparte, trunchiurile cenușii creșteau drept și neted dela pământ. Sus, deasupra capului, crăcile se împreunau într'un baldachin; cerul albastru abia văzut ici-colo, soarele prefirat între foile tinere, verzui; o boare mișcându-le în răstimpuri, foarte domol — aceasta era vedenia cunoscută mie din an în an“

Ce liniște plină de încântări, liber, din prisos dăruite oricui le-ar vroi și ce contrast față cu sbuciumul nesăbuit omnesc, pornit s'o tulbure în fiecă clipă! Că, negreșit, ura și întrecerile vrăjmășești dintre semeni, cași dintre nații, aruncă o ceață asupra frumuseții, ne fură soarele dinaintea ochilor. Un asemenea simțământ, deseori încercat, va fi născut la Viconte Grey strădania de potolire a neînțelegerilor într'o lume ca aceea bănuitoare, otrăvită, zăcăușă, în care — după vorba lui: „Nu-i greu a spune adevărul, greul e să fii crezut“. Rând pe rând și-a pus el influența și tăria convingerii în cumpăna păcii amenințate cu Algeciras, Agadir, Bosnia

și Herzegovina și apoi Balcanii, unde, dacă n'a putut opri focul, a izbutit măcar să-l ție locului ; și, dacă delegații biruitorilor creștini, veniți la St. James să negocieze, ar fi ascultat de sfaturile sale, nu s'ar fi ajuns nici la Tratatul din București, având în el „sămânța unei viitoare tulburări neînălțurate“. Căci puțin după aceea s'a și ivit criza cu Albania, înlăturată din fericire, printr'o conferință, pe care Viconte Grey a propus-o iarăș înaintea deslănțuirii mării catastrofe ; atunci însă zadarnic : ca în tragediile antice Pacea s'a opintit din greu, spre a fi răpusă la urmă de fatalitate. Și amărăciunea protagonistului s'ar putea ghici în cuvintele ce le auzise un prieten rostindu-le, cum sta la fereastra ministerului, iar jos lumini clipiau în amurgul pătruns de suflul războiului : „Se sting lămpile în toată Europa ; nu le-om mai vedea aprinse în timpul vieții noastre“.

Urmează apoi peripețiile diplomatice în rând cu fluctuațiile armelor, mai ales demersurile pe lângă țările neutre. Ce s'a petrecut în Grecia ? Cum de n'a putut fi stăpânită Bulgaria ? Și Turcia ? Într'o comunicare oficială către ministrul Englez în Serbia, datată 20 Iulie 1915, citim :

„De-ar părea acum, ori în viitorul apropiat, că s'ar putea obține cooperarea Bulgariei sau României cu condiția ca să rămâe Serbia după războiu cu aspirațiile ei pentru Bosnia și Herzegovina și cu larg acces în Adriatică, poziția strategică a capitalei mult întărită și situația generală de tot superioară aceleia când fusese atacată de Austria, cred că ar fi culmea imprudenței și foarte necuminte din partea Serbiei să refuze Alișilor consimțământul de a face concesii rezonabile Bulgariei sau României în schimbul cooperării lor“.

Intr'o altă comunicare, cu opt zile mai târziu, către ministrul Englez din Sofia:

„Guvernul român e doritor să intre într'o înțelegere politică, dar nu se poate lega să participe în luptă la o dată fixă și timpurie, în vederea situației militare de astăzi. Cerința pare îndreptățită, și guvernul Majestății Sale îndeamnă guvernul rusesc să intre în o asemenea înțelegere politică. Pretenția României asupra hotarului Prut-Tisa ar fi recunoscută, pe când ea, ne-am aștepta ca, între altele, să mulțumiască dorințele Bulgariei în Dobrogea și să discute combinații militare. Ci să nu se uite, că-i de însemnătate să se ție pregătirile mili-

tare ale României cât de secrete față de vrăjmașii noștri, și de aceea orice propunere Bulgariei n'ar putea fi decât ipotețică în formă“.

Referindu-se la acelaș an, după a-rată că România ar fi pornit în război odată cu Italia, de n'ar fi avut loc înfrângerile rusești în Galiția, viconteles Grey continuă :

„Intr'o zi, vara, ministrul României a venit să-mi spue că, după idea guvernului său, nu era fără primejdie pentru România să fixeze o dată anume, spre a merge cu Aliții. Asta era așa de adevărat și neputința noastră de a ajuta România în caz când ar fi întâmpinat greutăți, așa de complectă, că n'am făcut alta decât să aprob. Nici că puteam să reproșez României pentru hotărîrea ei, cu atât mai puțin să încerc a o schimba în fața împrăjurărilor“.

Și mai departe, la 22 Septembrie, ministrului Englez din București:

„Mobilizarea în Bulgaria face urgentă considerația unei înțelegeri defensive între România, Serbia și Grecia. Intrebă pe d. Brătianu în particular, să-mi deie părerile sale într'astă chestie. Fără oarecare înțelegere între aceste trei state va fi un risc mare de confuzie deplină în Balcani...“

Am citat lucruri, cari ne privesc de-a dreptul. Dar mai presus de cele povestite, cartea ne aduce și o învățătură, izvorâtă cum este din sufletul unuia de recunoscută bună-credință, anume că, judecând spiritul întreg din Europa, era dat năpăstuirii să ne ajungă. Și, cât va dăinui aceeaș neîncredere între popoare, cât siguranța fiecăruia se va întemeia pe înarmări ce întrețin vie teama deolaltă, nu vom fi cruțați, scorpia războiului ne va rânji drept în față, crunt, hidos și sfidător.

S M A R A N D A —
CLASICISMUL și STANLEY
B A L D W I N

Smaranda. – Clasicismul și Stanley Baldwin.

Atașat militar al Angliei în București pe vremea războiului fuse colonelul Thompson. Mai târziu, când veni la cărmă partidul Muncii, în care și el era înscris, i se dădu titlul de lord și postul de ministru al aviației. În această calitate l-am auzit odată, prin clinchetul de cupe al unui ospăț mai mult sau mai puțin oficial, spunând, că mai are ambiția să devie autor, ceea ce s'a întâmplat prin publicarea Smarandei. E o carte de amintiri și de impresii, privind în chip deosebit România. Dintru început lordul Thompson mărturisește, că sportul nostru național e de a face dragoste; și, bineînțeles, spre a se potrivi obiceiului pământului, s'a îndrăgit și el de o Româncă. I-a răsărit odată ca o vedenie sub lămpile Palatului Cotroceni, cu rochia neagră de cati-

fea și cu niște smarangde grele, de unde și titlul cărții. A cerut apoi s'o cunoască. Și, cum unor păsări pe vremea iubirii li se hărăzesc străluciri noi în glas și în pene, tot astfel și autorul Smarandei capătă mlădieri de stil colorate, când vrea să-i descrie frumusețea :

„Pleoapele, zice el, îi sunt cam plecate, genele neasemuit de lungi și de negre atârnă ca niște crăci de sălcii pe un lac“...

Firește, în primele clipe turburarea nu-l îngăduie să-i poată băga de seamă ochii, dar nu întârzie a ne lămuri, că-s căprui și că posesoarea lor oricum ar privi și oricum ar sta, pe un jilț ori pe un colț de divan, e ca o floare, mai de grabă o orchidee. In asemenea împrejurări nu-i de fel ciudat, că ne vorbește mereu de Smaranda, de belșugul parfumurilor ce-i aduce în dar, de plimbările împreună prin liniștea aleelor, de vizitele numeroase la castelul ei, de o romanță nocturnă dubioasă, petrecută acolo, în tovărășia încă a unui profesor, a unui poet băștinaș și a unei văduve cu chipul „angelic-virginal sugerând virtuți adesea neexistente“ — toate lucruri scumpe lordului, dar prea intime pentru cititori. Deaceia să trec mai bine la momentele de răgaz, când autorul își amintește, că mai

are și alt rost decât acela de curtezan. Și atunci aruncă în treacăt observațiile: „Țăranii sunt orientali fără s'o știe și membri ai religiei ortodoxe fără s'o do-riască“; iar cei din pătura noastră de sus „prea cosmopoliți pentru a fi buni cetățeni“. Cu data de 18 August 1915, în-seamnă: „Convenția s'a iscălit. Cu cei-lalți atașați militari m'am dus acasă la primul ministru la prânz. Mi-a cerut să iscălesc întâi și a zis, că s'a lăsat în mâi-nile noastre în credința că făgăduelile privitoare la munițiuni se vor ține“. In-tr'aceiaș zi, ieșind pe străzi și cu mintea la convenția încheiată, vorbii atașatului militar Francez, care mă însoția: „Mă simt ca un asasin năimit“; celălalt răs-punse: „Așa mă simt și eu“.

Ca multe cărți despre război, autorul înfățișează lucrurile săvârșindu-se — o-dată ce s'au săvârșit — după cugetul și prevederea sa. Dovezi nu aduce. Să-l cred oare pe cuvânt? Aș face-o, dacă, luând seama celor de mai sus, nu mi-aș aduce aminte cuvintele lui Shakespeare din *Midsummer Night's Dream*, că îndrăgos-tiții deopotrivă cu zănatecii și cu poeții sunt plini numai de imaginație.

Mulți oameni de stat ai Angliei, ieșiți dela universități ca cele din Oxford și Cambridge cu vechi temeieri clasice, au păstrat toată viața, în legătură cu studiile tinereții, vădite preocupări intelectuale. Fără a vorbi de trecut, e destul să pomenesc de Balfour și de Asquith. Ca fruntași ai două grupări politice osebite au deschis odată în Camera Comunelor debaterile asupra unei controverse și, când partizanii din amândouă părțile se războiau aprins, deși în cel mai bun stil parlamentar, atât Balfour, cât și Asquith s'au furișat pe stradă și braț la braț au pornit la club să discute în liniște o chestie de filozofie grecească. Și astfel, fără să dea uitării trebile publice, au căutat adesea o scăpare în regiunile senine ale gândirii și din reculegerile lor au izvorât cărți, pe rostul cărora ei au pus mai mult preț decât pe izbânzile politice obișnuite.

Primul ministru Stanley Baldwin vine să întăriască această tradiție, deși în chip neașteptat. Subliniez înadins cuvântul, deoarece, când luase ocârmuirea, toți îl socotiau ca pe un om simplu de afaceri, practic și cinstit, fără predilecții cărturărești. Dar peste câțva timp Asociația Clasică îl pofti să prezideze o întrunire anuală și-i dădu prilejul să surprin-

dă și să farmece publicul mare englez tocmai prin însușirile ce nu-i se bănuiseră. Cuvântarea ținută atunci e cuprinsă în volumul de curând apărut în **On England**, revelându-ne pe un Stanley Baldwin adânc stăpânit de frumusețile producțiilor antice. El însuș ne spune, cum la intrarea-i dintâi în parlament, după larma și sila oratoriei de alegeri, simția în fiecare seară nevoea unei lecuii morale prin citiri din **Odisea**, **Eneida** și **Odele** lui **Horatius**. Apoi, arătând ce anume și-a putut însuși cu netăgăduit folos din literaturile clasice și ridicându-se la unele idei mai generale, găsește că tăria caracterului roman stă în cuvintele **pietas** și **gravitas**. Ele-s temeiul și imboldul unui patriotism, care a ținut sus torța, în cecece s'ar asemui cu o măreață cursă eroică :

„Din câți au precedat Romei, din câți i-au urmat, nimeni n'a gonit așa departe, nimeni așa de sigur. Și când și-a ajuns țelul, torța trecu într'alte mâini, cari au dus-o înainte potrivit cu îndemnul și puterea dintr'înșii, pânăce după multe veacuri ni s'a trecut nouă“...

În spusele primului ministru străbate un simț înalt de perspectivă istorică, fiind tot odată o recunoaștere și un îndemn; pentruca generațiile ce se vor naș-

te într'un viitor depărtat să poată mărturisi despre noi cecece cu smerită admirație mărturisim și noi astăzi despre Greci și Romani — căzuți pieirii și unii și alții, și de cât amar de vreme ! Și totuș peste noianul secolelor auzim încă ecoul trecerii lor prin lume — fie chiar într'un rând întâmplător de inscripție latină ori într'un singur vers de Euripides, atingându-ne coardele sufletești cu adaosul acela de solemnitate al unor glasuri ce-au răs cași noi de aceleași bucurii și-au plâns de aceleași tristeți, și s'au stins dinaintea acelorași taine ale sfârșitului. Pentru ilustrarea acestei idei Baldwin aduce un strălucit pasaj de cuvinte simple, ce tremură totuș în flacăra unei emoții proprii, mișcătoare :

„Mi-aduc aminte, cu mulți ani înaintea, stând pe terasa unei vile frumoase lângă Florența. Era o seară de Septembrie și în jos valea se transfigurase sub lungile raze piezișe ale soarelui în asfințire. Și am auzit atunci un clopot, cum nu mai fusese nici când pe pământ, sau pe mare, un clopot a cărui fiecă vibrație găsia un răsunet înlăuntrul sufletului meu. Am zis amfitrioanei mele : „Acesta-i cel mai frumos clopot ce l-am auzit vreodată“. Răspunse : „Da, e un

clopot englezesc“. Şi așa era. Generații întregi, sunetu-i bătuse deasupra câmpiilor engleze, dând orele de lucru și de rugă norodului englez, de pe turnul unei mănăstiri engleze ; și veni apoi Reforma, și vreun Italian deștept cumpărase clopotul a cărui menire se împlinise acolo, și-l trimise în Valea Arnului, unde după trecere de patru veacuri a răscolit inima unui Englez rătăcitor și l-a făcut să doriască de-acasă“.

**O CARTE
ASUPRA TREBIZONDEI**

O Carte asupra Trebizondei

Unul din profunzii cunoscători ai Levantului medieval, William Miller, a publicat o carte: **Trebizonda, Cel din urmă Imperiu Grecesc**, a cărui istorie, fiind oarecum un capitol din cea bizantină, ne-ar privi mai de aproape; dar o semnalez și pentru faptul, că nu puțin din cuprinsul ei se întemeiază pe cercetările profesorului N. Iorga. Iar și iar autorul, cu o scrupulozitate conștie de munca altora, citează în josul paginilor **Notes et Extraits pour servir à l'Histoire des Croisades**, de unde și scoate amănunte trebuitoare, spre a-și întregi, în cumpănita-i îmbinare de culori și umbre, zugrăvirea trecutului Trebizondei, înlesnindu-ne totodată și priceperea răsunetului straniu lăsat în paginile unor mari scriitori.

Așa, într'una din clipele sale de exaltare, Don Quichotte se vede încoronat cel

puțin împărat al Trebizondei. Rabelais pune pe grotescul său Picrochole din Gargantua să exclame, că printre altele ar dori să fie și împărat al Trebizondei. Elibazetanul Marlowe ni-l înfățișează pe Tamburlain-Cel-Mare, eroul piesei cu acelaș nume, într'un car tras de regii Siriei și Trebizondei. Iar neîntrecutul între șarlatani, contele Alessandro Cagliostro, traficantul de filtre amoroase, și de ape ce netezesc sbârciturile femeilor și dau tărie masculină bătrânilor, și de prafuri alchimicești, și de alte invenții miraculoase, primise de la dascălul său Althotas, povăța: „Ferește-te de Trebizonda!”.

Ce înseamnă asta? Cum s'ar explica farmecul de strălucire îndepărtată a cetății? Gândiți-vă numai la poziția ei. Retrasă colo între munți și mare, și totuș la o răscruce a Europei și Asiei, loc de purces al caravelor pe drumul cântat de poetul englez Etroy Flecker în ceeace numește el Călătoria de Aur la Samarkand. Și înaintea lui, din vechi timpuri, o seamă de negustori și de aventurieri și de soli ai diferitelor Curți, ca spaniolul Ruy Gonzalez de Clavijo în 1404, s'au perindat într'acolo și la întoarcere au vorbit și de Trebizonda, de

aerul ei plăcut, de vița suitoare pe copaci, de întinsele dumbrăvi cu măslini, de bogăția bazarurilor ca niște iarmaroace, și de multele trăsături ale unei vieți scăldate în plin orientalism : tihna pasivă și răscolită de voluptăți eteroclitice ; viclenia ce sărută, dacă nu poate mușca ; evlavia în cruci și mătănii grele, mergând la pas cu superstițiile și cu rafinările cruzimii ; și toate luxos travestite într'un ceremonial de pompă, cât s'a putut desvolta, firește, în cele două veacuri și jumătate ale Imperiului Trebizondei.

Inființat de Alexe Comnenul, după ce Latinii cuceriseră Constantinopolul, e de mirare că dăinuise și atâta, socotind uneltirile familiilor aristocratice înlăuntru, cât și amenințările neîntrerupte deafară, a căror pildă luminoasă o avem în episodul cu Genovezul Megollo Lercari. Acesta fuse pălmuit de unul Andronicos, favoritul de iatac al lui Alexe II, și, nedându-i-se nici o reparație, merse întâi la Genova și se întoarse a-și face singur dreptate. După ce vesti în stil grandelocvent pe Trebizondenii : „Grecii trebuie să știe, că nu se vatămă fără de pedeapsă un cetățean genovez“, începu să prade porturile, să taie prizonierilor u-

rechile și nasurile, să le ție în sare și să le trimeată lui Alexe II cu înștiințarea că-i va mai aduce asemenea plocoane, dacă nu-i predă pe Andronicos. Impăratul oftă la urmă: „E destul!” și se supuse. Ci, când Andronicos veni de căzu în genunchi, Lercari-i porunci să se ridice, că — adause batjocoritor: „Cetățenii genovezi nu-și varsă mânia pe femei“. Se pare, totuș, că acelaș Andronicos își găsise moartea în împrejurări foarte misterioase; și amărât Impăratul recurse la un vrăjitor, care aduse trupul înaintea palatului și mulțimii și, rostind câteva descântece, punându-i în gură o bucată de aluat, mortul tresări de jos, destăinui cum și de cine fuse ucis și căzu iar în muțenia-i de ghiață.

Pe semne minuni de-acestea, fie și în Trebizonda, nu se prea întâmplau des. Altfel ce-ar fi gândit însuși Impăratul, dacă, așa de o pozună, l-ar fi înviat cineva, să audă pe unul din curteni că el Alexe al II-lea fuse „brav ca Samson și ca David, înțelept ca Solomon și ospitalier ca Avram“ și pe un altul, că tot el Alexe II omorâse încă și pe un balaur îngrozitor?! Dar asemenea excese de colachii aiuri-toare le îndurăm deajuns și în vremile noastre, pentruce i-am mai ține de rău

pe niște panegiriști repauzați de veacuri și pe bieții lor împărați, cari nu știau cum să-și păstreze zilele? Un mijloc de apărare sitematic întrebuințat fuse cel matrimonial: să-și dea surorile și fetele după căpeteniile țărilor dimprejur — de orice nație și religie, numai să-și poată asigura domnia. Și norocu-le netăgăduit, că dintre bunurile de exploatare tot prințesele trăgeau mai scump în cumpănă, fiind cerute pretutindeni: încă o cauză pentru faima de romantism pătrunzătoare a Trebizondei. Când fiica lui Alexe al II-lea, Evdochia, văduvită de emirul turcoman din Limnia, sosise la Curtea bizantină să se mărite — după rânduirile făcute — cu Manuel, moștenitorul Împăratului Ioan al V-lea, Paleoulogul, acestuia din urmă i-a plăcut atâta prințesa Trebizondei, încât se gândi: la ce-ar mai lăsa-o fiului și n'ar lua-o pentru el să-și aline podagra cu așa mândrețe? O altă prințesă Trebizondă, Maria, ajunsă soția lui Ioan al VI-lea al Bizanțului, stârnise încă și admirația unui Francez ca Bertrandon dela Bracquièr, cunoscător în cele femești. Apoi despre prințesa Teodora nu ne mărturisește un călător venețian, că nu exista pe-atunci alta mai frumoasă? Nu-i mersese vestea până și în Persia și

în Mesopotamia, al cărei tânăr domnitor Usun Hassan, potrivit unui proverb arab, că ochii se înamorează și de ceea ce nu văd, numai din câte aude urechea — se îndrăgise peste seamă de ea, pentru a spune solului din Trebizonda: „Dacă stăpânul său i-ar da-o pe Teodora, i-ar pune la îndemână, nu numai oastea, ci și averea și persoana-i, ca să-l apere de Turci?”.

Dar nici frumusețea unei Teodore, preschimbată de mult în pulbere, cași a tovarășelor sale de neuitate încântări, nu putuseră ține stavilă pieirii. Căci în scurtă vreme, la 1461, opt ani după luarea Constantinopolului, Mahomed intra biruitor și în Trebizonda, unde spun badelele, una din fecioare în veștmânt negru, apăraseră turnul castelului până la urmă și, când nu mai era nădejde, se aruncase de sus — o legendă ce-am auzit-o povestindu-se și în Macedonia despre Edesa, Vodena de astăzi.

EXPOZIȚIE PLUTITOARE

Expoziție Plutitoare

În călătoria mea de-acum câțiva ani la Constantinopol m'a întristat faptul, că Turcilor li s'au turtit cu adevărat fesurile ; adică unii și le-au înjumătățit, adăugându-le o panglică, spre a părea ca niște șăpci, iar alții și-au pus caschete sau pălării. Și, văzându-i așa, în contrast viu cu șalvarii tradiționali și cu viața lor deosebită, te covârșește ridicolul unor cărmuitori ce-și închipuie că, schimbând cuiva fesul, îi schimbă și capul. Totuș, în acest neastâmpăr de neșabuite înouri, întâlnești la Turcii de astăzi și oarecari inițiative demne de luat-aminte, cum este aceea cu expoziția plutitoare. A sosit în Londra Cara-De-niz, un vapor alb, cu fluturări mândre de semilună, ancorând în fața Observatorului Greenwich. M'am dus degrabă să-l văd, și ce surpriză! În partea dinspre pupă s'a rânduit un salon de mos-

tre ale produselor turcești, cu prețurile și broșurile de lămuriri în englezește, de partea cealaltă cobori pe scara frumos împodobită într'un bazar. Parcă o mână de maestru a strâns aci laolaltă ciubucuri de lemn aromatic și narghilele cu atmosfera de răgaz pitoresc al cafenelelor, și mescioare bătute în sidef, și tip-sii de aramă sculptate, și mătânii grele de chihlibar, și zovonuri fine ca pânda de păianjen, și mestii brodate cu fir, — atâtea lucruri ce-ți evoacă un întreg Orient de taină și de romantism colorat. Și la fiecă pas te întâmpină cu zâmbetul pe buze, gata să-ți dea orice deslușiri fete tinere, pe cari nu le-ai lua de Turcoaise, dacă un legănat molatic al corpului și o sclipire neagră a ochilor nu le-ar trăda; iar la desfătarea privirilor o muzică pe bord adaogă în răstimpuri și plăcerea unor prelungi arii înfocate de me-terhanea.

Minunată această idee a Turcilor cu expoziția, numai cât peste o săptămână vaporul Cara-Deniz va mișca spre alte zări și după el se va risipi și impresia creiată.

De aceea aș înclina spre ceva mai sta-tornic, dacă-ar fi să urmăim pilda Turcilor. Ba, înființarea unei atari expoziții a

fost un gând vechiu al meu, împărtășit — firește, cu teama sfioasă de a nu fi bănuț de cine știe ce interese — și oamenilor tari ai zilei, când s'au abătut prin Londra.

Intr'o stradă mai potrivită a orașului s'ar înălța ceeace, după modelul așezămintelor asemuitoare ale coloniilor engleze, ar purta numele de **Casă Românească**. In linii modeste la început, ar cuprinde o secție de mostre ale bogăției pământului românesc ; altă secție ar fi închinată informației : orice doritor ar avea totdeauna la îndemână date și lămuriri ce i-ar fi de nevoie ; aci s'ar vinde și cărți asupra țării și culturi noastre. Apoi amândouă secțiile ar fi adăugite și susținute printr'o varietate aleasă de cusături și broderii naționale, cari au pătruns oarecum în gustul publicului englez. Expoziția de-acum trei ani în casa marelui pictor preraphaelist Millais a fost o încercare de neașteptată izbândă : nici odată presa londoneză n'a fost mai darnică în laude față de noi. Și iarăș pavilionul cu obiecte românești a triumfat prin vādita-i frumusețe alături de atâtea altele, cu prilejul unei expoziții organizate de **League of Nations Union**.

Pomenind de această asociație, fără voe sunt adus a vorbi și de ea. Iniințată după război, spre a insufla publicului oarecare înțelegere și entusiasm pentru scopurile Ligii, s'a ținut o vreme în afară de tărâmul politic. Mi-aduc aminte de câteva conferințe și câteva serbări ale ei, când reprezentantele numeroaselor națiuni s'au înfățișat gătite în costume naționale și-au dansat împreună într'o simbolică apropiere obștească. Manifestații de acest fel nu puteau mulțumi pe unii membri, slabi în cuget dar tari în pretenții, falși ai diplomației de ifose și de păcate, cari s'au agățat de anume idei politice, spre a eși la iveală; cum ies în razele soarelui și firicelele de colb, nevăzute înainte. Cu o șiretenie bine calculată și-au mâncat adesea coada ceea U-nion dela numele asociației, lăsând numai League of Nations și impresia, că ei sunt una cu domniile dela Geneva. Datorită acestei confuzii voite, au atras și delegați străini, pentruca să discute unele ceeace n'aveau de fel căderea și priceperea — chestii de grijă internă ale altora, ca minoritățile din Dobrogea, din Transilvania, din Cehoslovacia, și așa mai departe. S'au strâns odată în solemnă adunare la Abersytwyth, țara Ga-

lilor. Și, când unul din fruntași, contele Bernstorff, înconjurat de cinstea și de admirația celorlalți, a început să cuvânteze, câțiva din auditor au întrerupt, strigând: „Ce-i cu Lusitania“? Și numai astfel publicul a putut să afle cu surprindere mânioasă, că acest Bernstorff, trâmbițașul de astăzi al idealurilor pacifice și umanitare, e acelaș Bernstorff de sinistră amintire, care pe vremea războiului fuse ambasadorul Germaniei la Washington și ca atare uneltia și iscodia necontenit, și nu pregeta să aplaude fără niciun scrupul aruncarea la moarte prin submarine a mii de femei și de copii nevinovați. Ciudată, și nu mai puțin îndoelnică metamorfoză! Deaceea un ziar ca Times într'un articol de fond cu drept cuvânt protesta, spunând:

„Sunt rezerve și decențe, de cari trebuie să se ție seamă. Și spiritul Ligii poate fi în serioasă primejdie, de-ar nesocoti realitățile vădite și simțimintele firești și adânci ale bărbaților și femeilor în viață“.

E nevoie să adaog, că sunt și alții ca Bernstorff și că vinul nou al Ligii nu se pune în astfel de butelii vechi, plesnite?

IN HYDE PARK

In Hyde Park

Hyde Park e cunoscut după nume și multora ce n'au fost în Londra. Se întinde rustic în chiar lăuntru orașului, cu viața-i aparte, atârând de mersul anotimpurilor. Acum în aerul dimineților senine e o plăcere, un răsfăț aproape neașteptat, să te pierzi dealungul pajiștilor și sub belșugul de frunzișuri: te simți undeva la țară, nimic din larma străzilor nu te ajunge; chiar și tropăitul calvacadelor cu sportsmeni și amazoane e înecat în pământul moale. De treci pe margini, când și când deasupra grilajului perdeluit cu frunze vezi numai imperialele omnibusurilor: șiruri de oameni, așezați colo, sunt duși înainte ca prin magie. Și, uitându-te împrejur, te fură liniștea verde, pătrunsă de păsări și de parfumuri călătoare; până și Diana pe havuzul unei fântăni stă cu arcul întins încremnită de frumusețea atâ-

tor lauri, în uriașe buchete, cu bogăția culorilor întârziate.

După nămiază întâmpini ceva mișcare. Lacul se populează de numeroase bărci. Pe aleea de seamă, unde are loc Duminică, ceea ce se cheamă „parada bisericii“, adică defilarea cetățenilor în jachetă și cilindru și cu doamne luxos gătite — pe această alee prinde lumea să se plimbe, dintr'un capăt într'altul, până la ieșirea dinspre Marble-Arch. De o parte întâlnești grupuri de peripatetici, obișnuiți ascultători ai discursurilor în aer liber, așteptându-și oratorii, cari dintr'un timp se ivesc împreună cu pupitrele lor. Și se așează la rând : catolicul și protestantul, teosoful și ateul, socialistul și conservatorul... fiecare cu programul și cu publicul său. Unul susține ritos concepția imaculată; altul ia drept text al cuvântării începutul de psalm : „Toate stelele cerului cântă gloria lui Dumnezeu...“ și vrea să probeze că faptul e științificește adevărat, fiecă cuvânt din Biblie eșit deadreptul din gura Celui-de-sus ; al treilea încă vestește pe un nou Mesia : născut în Indii acum patru mii de ani, după ce a trecut prin vreo treizeci de vieți, a găsit de cuviință, spre fericirea omenirii, să se mai încarneze o-

dată în zilele noastre. Doamne, câte năsbătii nu se vântură într'o palmă de pământ! Și parcă n'ar fi de ajuns vorbitorii, mai dai și de unii ce-ți vână în ochi enorme citate biblice, mai ales privitoare la păcatul dintâi al lui Adam. Bine de perechile tinere, că nu iau seama și se risipesc în largul parcului, unde fiecăre coșac își are scaunele — câte două scaune, așa de apropiate, chemând pe seară momitor, cu dulci făgădueli, sub adăpostul crângilor prietenoase. Ba uneori trebuie să faci coadă din vreme, spre a căpăta un loc în partea ce-i zice „Colțul Indrăgostitilor“; și cu drept cuvânt, căci se bucură de o lumină scăzută și tainică și atâta de prielnică... Deosebești numai umbra paznicului ce-și poartă de colo-colo felinarul și mașinița biletelor, din care țâcăne mereu și discret, ca nu cumva să-și găsiască clienții în atitudini prea dionisiace. Iar tu, drumet singuratic, de nimeresti într'acolo — atârnă, firește, de toanele în cari te afli : ori te socoți filozof și cu mult deasupra unui „instinct atât de van“, ori cazi în melancolie, pizmuind pe acei ale căror șoapte și sărutări te urmăresc din urmă...

Aceasta-i viața zilnică a parcului. Dar el este adesea și locul de expresie al voin-

ței publice în forma obișnuitelor manifestații : oricum ar fi, de mulțumire sau de revoltă, culminează toate 'n parc. Ca și rachetele aprinse, detună și sfârșesc aci, ori mai lasă câteva flori de vâpae retorică în sufletele publicului împrăștiat. Câteva din ele, prin duhul ce le însuflețește și prin laturea pitorească, stârue mult în amintire, cum a fost cea dintr'o Duminică a „Pelerinelor Păcii“.

O seamă de organizații feminine, urmând zelul cruciaților de odinioară, și-au trimis misionarele să colinde satele și, luându-le asentimentul, să ceară apoi cărmuitorilor o politică de suprimare desăvârșită a războiului. Sosirea lor în parc fuse din timp anunțată, și iată-le acum! Din patru părți în patru alaiuri deosebite, înaintea cărora merge călare câte o frunțașă, în tricorn negru-argintat și mantie albastră, având emblema păcii : un porumbel dalb. Și urmează șiruri dese, mii de femei și fete cu prapuri și cu steaguri și cu placarde ce poartă inscripții ca „Războiul e măcel“, „Războiul e infern“, „Lumea-i o familie, nu cazarmă“. Multe sunt obosite. E o plăcere să lămurești profilul nobil al lui Miss Sybil Thorndike, vestita interpretă tragică. La împreunarea alaiurilor o trupă de tea-

tru înfățișează alegoric ivirea Păcii în lume. Apoi încep discursurile din vreo douăzeci de platforme. Ascultând, află pe-a-locuri și lucruri caracteristice: unele misionare, fiind de săptămâni pe drumuri și surprinse de inundații, au luat trenul, ori omnibusul, și au ținut cuvântări, au votat moțiuni; într'un sat, o bătrână de optzeci de ani, care și-a pierdut singurul fiu în război, le-a dăruit un steag brodat cu mâinile ei. Incolo se aduc și se repetă obișnuitele argumente împotriva războiului, pomenindu-se de neîncrederea între popoare, de înarmări ce întretin vie teama deolaltă, de nesățioșii gonitori după concesii... Nu aștept să se mântue. O iau spre lac, unde-i un ostrov închinat feluritelor păsări — sălaş de trăinicie armonică. Și'n tihna serii pare așa desprins de tot dimprejur, cașicum n'ar fi o realitate, ci plăsmuirea lui Aristofanes din *Ornithes* cu străvechiul dispreț al sburătoarelor față de noi:

„Vicleni totdeauna și'n toate chipurile sunt oamenii“...

Și mă gândesc, că pe vremea poetului Grec aceleași năzuinți de pace continuă fură stârnite de războiul Peloponesiac.

Sinistrul amintirii grozăviilor năştea, proiectând înainte, tot mai libere, mai exaltate, măsuri de viitor, aurite visuri pacifice. Nici preocupările feminine în acest sens nu lipsiau atunci. Ba Aristofanes în *Lisistrata* ne spune de o ligă a femeilor, cum s'au unit prin jurământ să deştepte cu toate farmecele sexului dorinţele bărbaţilor, fără a le mulţumi ; să renunţe iubirii lor, pânăce nu pun capăt războiului. Vor şti femeile noastre să folosiască inspiraţia surorilor de-acum două mii de ani ? Că alta nu rămâne. Biata minte omenească e silită deapururi să recurgă la utopii.

GARDEN PARTY

Garden Party

Din luna Mai începe și ține până spre mijlocul lui Iulie ceea ce se cheamă sezonul la Londra. Nu fiindcă înverzesc arborii, se învoaltă laurii și se mai luminează văzduhul, ci numai în legătură cu viața mondenă. Deaceea Englezii și Englezoaicele deaiuri, provincialii cu grija măritişului fetelor, snobii internaționali, turiștii pestriți din America, vântură-lume de amândouă sexele ce-și drapează anonimatul, uneori danubian, cu titluri de prinți și de conți — toți caută să-și petreacă în Londra acest răstimp, gășind aci din prisos ceea ce le trebuie : dansuri de zi și de noapte ; jazuri cu negri autentici, nu spoți la față ; cluburi nocturne ; teatre cu piese mai picante ori cu pehlivăanii spectaculoase ; expoziții, unde se expun mai mult vizitatorii decât tablourile ; sporturi nenumărate pe us-

cat și pe apă ; alaiuri cu mare fast. Șu-
voiul de momeli sardanapalice îi prinde
laolaltă și-i duce într'o continuă înfrigu-
rare. Bâlciul vanităților e acum în toiu,
mai ales prin saloane. Aci — după vorba
lui Thackeray, anume lucruri se știu și
se practică, dar nu se vorbesc ; precum
Ahrimanii se închină diavolului, fără a-l
pomeni. Totuș, prin aluzii, prin glume cu
subînțelesuri, prin cărți ce-și datoresc
vaza momentană ușurătății lor, se între-
ține viu flirtul național. Ambiția multo-
ra, mai de grabă a fetelor tinere, e prezin-
tarea la Curte, unde pentru câteva clipe
își păunează trenule, penele și giuvaeru-
rile ; se înclină ceremonios, zâmbesc și
trec înainte, așteptându-și a doua zi plă-
cerea de a-și vedea numele și adesea fo-
tografiile, apărute în gazete. Apoi sezo-
nului se încheie oarecum printr'un **Royal
Garden Party**, a cărui lipsă de formalism
țepăn și rece mă îndeamnă să-l descriu.

Se ține la Buckingham Palace. Pe lân-
gă intrarea mare, dinaintea fântâniei cu
statuia de aur a Reginei Victoria, mai
sunt și altele. Tixite toate de lume : ne-
poftiții se grămădesc să caște ochii la și-
ragul poftiților. Și de-ai cinstea să fii în-
tre aceștia din urmă, ți se cere numai să
înapoezi carta de invitație și ești lăsat în

plină voe. Grăești cu cine-ți place ori te pierzi liniștit prin mulțime și aștepți. Pe la 4 după nămezi coboară din palat M. S. Regele în redingotă cenușie, cu o garoafă la butonieră, și M. S. Regina, toată în alb.

Pe măsură ce înaintează, se adună grupuri în juru-le; pânăce treptat, în cântecul mai potolit a două muzici militare, își fac drumul spre cortul înadins pregătit, cu serviciul întreg de aur, pentru luarea ceaiului; după care Majestate-Lor trec mai în față sub un baldachin galben și purpuriu, sprijinit pe niște picioare de bambu țintuite cu argint — darul Indienilor către Regele Edward, când era încă prinț. La câțiva pași se ridică prelung cortul-bufet al diplomației. Nu mai puțin ca vre-o 50 de Legații sunt reprezentate. Când cu risipa turnului Babel, nu se vor fi amestecat atâtea limbi câte se vorbesc aci; totuș, nu-i un progres de-atunci, că vezi pe-acești diplomați strânși prietenește la un loc? Ce vor fi gândind și uneltind pe-ascuns între dâșii, e altă socoteală. Și laolaltă cu ei, printre multele categorii de oameni — capi religioși, politicieni, scriitori, avocați, militari, industriași, rentieri — se disting în deosebi, eșind la iveală, figuri

din breasla actoricească, ceea ce nu te miră : e veche și cunoscută apropierea dintre actori, mai ales actrițe, și diplomați ; și unii și alții jucând, după împrejurări, anumite roluri. În arară de luxu, veștmântului femeesc obișnuit, cu rochea redusă ce arată cât mai mult din ispita pulpelor în ciorapii fin și lucios trași, e atâta prisos de îmbinări exotice ale oaspeților, adăugând fiecare și măbind resfățul minunat de culori, cum rar s'ar putea întâlni undeva. Scântee colo nestimatele dintr'un turban asiatic, fâlfâe aci liber în crețuri burnuzul african, ard în belșugul broderiilor pe chimonouri născocirile măiestre chinezești, iar dintre văluri mătăsoase răsare și profilul oacheș al vrenei frumuseți indiene. Ba, nu lipsește nici pitorescul ciudățeniilor, că anume fiice ale Albionului se gătesc într'un fel ce desfide însăși noțiunea îmbrăcării, altele apar în costumele purtate cândva de bunicile străbunicilor : ai crede că un duh poznaș ar fi însuflețit manchenile din muzeu și le-ar fi dat aci drumul ; iar câțiva domni parcă s'ar fi strecurat aidoma dintre paginile lui Dickens, îți vine să le zici pe nume : D-le Pickwick sau d-le Micawber ! Acest conservatism în arătare pare-se a fi împreunat uneori și

cu oarecari metehme, deși anevoe le poți prinde legătura. Așa, mi-amintesc de unul Sir Edwin Lawrence. Infățișarea-i victoriană ascundea o ură nemăsurată împotriva lui Shakespeare. Cheltuise bani pentru tipărirea unei cărți, din cuprinsul căreia trăgea când și când numeroase broșurele, inundând toate chioșcurile și vitrinele, cu acelaș titlu strigător : **Bacon este Shakespeare**. Un altul, nu știu prin ce împrejurări, ajunsese a nutri sub haina-i de modă arhirăsuflată o grijă turburătoare de trebile Muntenegrului. Să nu te fi apucat a cărti cumva Muntenegrul, că te urmăria prin toate gazetele; și de-ai fi scris vreun articol politic, fără a fi luat în seamă că soarta și fericirea Europei atârnă de Muntenegru, te pomeniai cu o scrisoare dela el : „Toate bune, dar Muntenegru...” și-ți alătura și o cărțulie a sa privitoare la Muntenegru, de trimiterea căreia uitând mai târziu, o primiai și a doua și a treia și a patra oară. Tipurile acestora nu se mai văd astăzi. Cu moartea lor s'a micșorat numărul, și așa scăzut, al excentricilor simpatici.

Dar să nu-mi uit vorba cu **Garden Party**-ul. Dupăce se retrag Majestatele-Lor și se mai rărește lumea, e bine s'o iei

prin largul parcului. Cărări tănuite se deschid, punți rustice pe afundăturile unui lac ; păpurișul tremură de viața înaripatelor. Și nimeresti pe neștiute în luminișuri prinse între copaci bătrâni — platani și ulmi cu crângile până jos, mângâind iarba ce are și moliciunea și reflexul unui covor persan. Muzicile din urmă nu se mai aud. Te acoperă de odată fiorul singurătăților verzi și uiți cu totul de viața socială.

**UN ROMAN
ASUPRA BUCUREȘTILOR**

Un Roman asupra Bucureștilor

Geoffrey Moss, autorul unor cărți de oarecare succes popular, a publicat la 1927 romanul *New Wine*. Dece-l va fi chemând așa, nu pricep. Titlul nu reese din cuprins ; afară numai de-ar fi vorba de vinul ce se bea din prisos la *Rat Mort*, cabaretul bucureștean, unde se petrece acțiunea. Acum, firește, cabaretul e cabaret — o imitație parisiană ; îl stăpânește un Rus; are de conducător artistic pe un Negru; iar cântăreața eroină, care deși măritată își zice Miss Toni Malone, s'a născut în Franța, a fost Engleză mai mult sau mai puțin, deasemeni Austria-că și azi e naturalizată Româncă. Un astfel de local și cu astfel de lume s'ar fi putând găsi în orice oraș internațional, nu are nimic deosebit cu Bucureștii. Legătura stă în privirile ce le aruncă pe delături autorul :ecouri și reflexe slabe din viața Capitalei ajung în cabaretul din

Un Roman asupra Bucureștilor

Geoffrey Moss, autorul unor cărți de oarecare succes popular, a publicat la 1927 romanul *New Wine*. Dece-l va fi chemând așa, nu pricep. Titlul nu reese din cuprins ; afară numai de-ar fi vorba de vinul ce se bea din prisos la **Rat Mort**, cabaretul bucureștean, unde se petrece acțiunea. Acum, firește, cabaretul e cabaret — o imitație parisiană ; îl stăpânește un Rus; are de conducător artistic pe un Negru; iar cântăreața eroină, care deși măritată își zice Miss Toni Malone, s'a născut în Franța, a fost Engleză mai mult sau mai puțin, deasemeni Austriacă și azi e naturalizată Româncă. Un astfel de local și cu astfel de lume s'ar fi putând găsi în orice oraș internațional, nu are nimic deosebit cu Bucureștii. Legătura stă în privirile ce le aruncă pe delături autorul : ecouri și reflexe slabe din viața Capitalei ajung în cabaretul din

fața Cișmigiului, datorită mai cu seamă lui Miss Toni.

Atrași de sclipirea ochilor ei bruni în fața palidă, numeroși noctambuli își fac drumul într'acolo. Deosebim întâi pe Grigorescu; se cheamă și Henry, mai poartă și monoclu. Tip levantin cu ceva poleială și cu o metodă anume în urmărirea femeilor, spunând că toate cad la cine știe să aștepte. În contrast avem pe arhitectul Etienne Epurescu, slab și nervos. Singura pomenire a Parisului îl face să ofteze :

„Oh, Domnișoară, să fi devenit parisian, să iubești frumosul, să fii arhitect și să trăești la București !“.

Dar ce l-a adus de-acolo? se întreabă; apoi tot el :

„Oh, Domnișoară... Și-i povestește, cum a venit să ia parte la concursul pentru arcul de la Șosea. Credea el, că va fi un adevărat arc de triumf, un arc al eternității, când colo, ceva ca pentru film ; din întâele zile crapă și dispăre capul uneia din figuri, și stă acum la Șosea în văzul străinilor — „o imensă infamie de bețe și gips“.

Henry cu răbdarea și Etienne cu neastâmpărul său nu izbutesc să impresioneze pe Miss Toni. Dar într'o noapte vine

un tânăr Englez, care aduce parcă o adiere neobișnuită în rutina cabaretului. Intâmplător pică dinspre Cișmigiu, unde-i place mult să umble, și vezi :

„Era întuneric și bătaie de apă și lumini... ca în Veneția. Și-am auzit atunci muzica dansului. Grozav suna de frumos și părea că tresare din vârfurile copacilor. Știi colțul acela dincoace de lac... Bărcile mișcau înainte și înapoi, în rând des, prinzând reflecțiile când într'o parte, când într'alta, și apa între ele se fărașa în sclipiri tremurătoare de argint și de aur...”

Grăind așa, orele trec. Prind a se furișă zorile. Englezul are automobil și o ia pe Miss Toni la plimbare dealungul șoselei ce arăta „ca un drum de oțel între copaci”. Și a treia noapte iarăș intră el în cabaret și-i spune atunci, că-l cheamă Philip Wycherd și că se află de cinci luni în București, ca secretar al Legației. Și se apropie tot mai mult. Merg împreună la Moși, dându-ni-se cu acest prilej o descriere a bălciului și a unui joc — desigur jocul călușarilor :

„In mijlocul mulțimii adunate câțiva oameni executau un dans încet de jur-împrejurul unui bătrân lăutar. Purtau haină albă, brâne colorat tivite, curela-

fața Cișmigiului, datorită mai cu seamă lui Miss Toni.

Atrași de sclipirea ochilor ei bruni în fața palidă, numeroși noctambuli își fac drumul într'acolo. Deosebim întâi pe Grigorescu; se cheamă și Henry, mai poartă și monoclu. Tip levantin cu ceva poleială și cu o metodă anume în urmărirea femeilor, spunând că toate cad la cine știe să aștepte. În contrast avem pe arhitectul Etienne Epurescu, slab și nervos. Singura pomenire a Parisului îl face să ofteze :

„Oh, Domnișoară, să fi devenit parisian, să iubești frumosul, să fii arhitect și să trăești la București !“.

Dar ce l-a adus de-acolo? se întreabă; apoi tot el :

„Oh, Domnișoară... Și-i povestește, cum a venit să ia parte la concursul pentru arcul de la Șosea. Credea el, că va fi un adevărat arc de triumf, un arc al eternității, când colo, ceva ca pentru film ; din întâele zile crapă și dispare capul uneia din figuri, și stă acum la Șosea în văzul străinilor — „o imensă infamie de bețe și gips“.

Henry cu răbdarea și Etienne cu neastâmpărul său nu izbutesc să impresiopeze pe Miss Toni. Dar într'o noapte vine

un tânăr Englez, care aduce parcă o a-diere neobișnuită în rutina cabaretului. Întâmplător pică dinspre Cișmigiu, unde-i place mult să umble, și vezi :

„Era întuneric și bătaie de apă și lumini... ca în Veneția. Și-am auzit atunci muzica dansului. Grozav suna de frumos și părea că tresare din vârfurile copacilor. Știi colțul acela dincoace de lac... Bărcile mișcau înainte și înapoi, în rând des, prinzând reflecțiile când într'o parte, când într'alta, și apa între ele se fă-râma în sclipiri tremurătoare de argint și de aur...”

Grăind așa, orele trec. Prind a se furișa zorile. Englezul are automobil și o ia pe Miss Toni la plimbare dealungul șoselei ce arăta „ca un drum de oțel între copaci”. Și a treia noapte iarăși intră el în cabaret și-i spune atunci, că-l cheamă Philip Wycherd și că se află de cinci luni în București, ca secretar al Legației. Și se apropie tot mai mult. Merg împreună la Moși, dându-ni-se cu acest prilej o descriere a bâlciului și a unui joc — desigur jocul călușarilor :

„In mijlocul mulțimii adunate câțiva oameni executau un dans încet de jur-împrejurul unui bătrân lăutar. Purtau haină albă, brâne colorat tivite, curela-

șe'n picioare și cingători crucișe de broderie. Pălăriile lor erau împodobite cu panglici și cu fluturi. Săltând în jurul bătrânului, cântau și izbiau de pământ bâtele lor lungi. Auditorul de țărani bătea din palme și aclama. Dansul părea nesfârșit. Uneori oamenii se opriau, lovindu-și bâtele deolaltă. Apoi cu un strigăt porniau iarăș”.

Altă dată Philip cu Miss Toni se pierd undeva la țară să contemple răsărirea lunii, amândoi stăpâniți de imboldul iubirii. Și la un moment :

„Buzele sale întâlnește pe-ale ei. Fu luată prin surprindere. Mai tare o strânse. Lumea din juru-i se șterse. Buzele ei pe nesimțite se topiră“...

Înțelegem acum, dacă nu titlul, ilustrația de pe coperta romanului : pe trei fășii în chip de conuri, colorate galben, roșu și albastru, sunt proiectate umbrele unei perechi ce se îmbrățișează. Dar chiar în seara ceea Miss Toni îl conjură să n'o mai vadă, să pue capăt întâlnirilor :

„Ascultă Philip... M'ai socotit totdeauna femeie onestă. N'am nimic să-ți dau—nici nu trebuie să te iubesc“. Iși dă seama de greșala ce a făcut, nemărturisindu-i, că e măritată. El crede, însă, că

refuzul vine tocmai din grija ei să nu-i strice cariera diplomatică; și deaceea se și duce a-și prezinta demisia ministrului său, Edward Hartopp. Acesta e dibaciu și cuminte. Ține la Philip, care până atunci nu avusese nici o încurcătură sentimentală — nu puțin merit, judecă ministrul, considerând mania clasei de sus bucureștene pentru străini și străinism. Prin ajutorul prefectului capătă lămuriri privitoare la Miss Toni și într'o seară, când ea și cu Philip sunt gata de călătorie împreună, intră pe neașteptate în cabaret. O întreabă:

— Ți-a văzut prietenul pașaportul ?

-- Dece ?

— Dece, în adevăr! Dar l-a văzut?

Și, luându-i aproape cu sila pașaportul, dă cetire faptului, că este măritată și că trăește cu soțul ei... Zdrobit, Philip pleacă. Și, rămas față 'n față cu ea, zice ministrul:

— Mi 'nchipui, asta-i o tragedie.

— Nu, d-le, greșiți. Nu tragedie. Nu... ci numai o melodramă.

**DUILIU ZAMFIRESCU
ȘI ION CREANGĂ ÎN
ENGLEZEȘTE**

Duiliu Zamfirescu

și Ion Creangă în Englezește

Impărtășind cândva unui scriitor Român gândul de a da *Viața la Țară* a lui Zamfirescu în englezește, aceasta m'a întâmpinat deodată : „Ce ? Asemenea vechituri ?“. Pomenesc faptul, deoarece este caracteristic pentru mulți scriitori. Obișnuiți a privi numai opera lor și a celor de-aproape, ajung să piardă oarecum simțul perspectivei : uită adesea, că literatura română — fie cât de tânără, — are totuș o tradiție, înăuntrul căreia nu se pot judeca lucrările după vârsta lor. Ba dimpotrivă, sunt momente când, întors cu ochii cercetători spre înaintași, ești silit a le spune :

„S'a întors mașina lumii : cu voi viitorul trece.

Noi suntem iarăș trecutul“...

Firește, vremea cerne și spulberă unele produse literare, dă însă vigoare și tinerete altora ; cum ar fi, de pildă, **Poeziile** lui Eminescu, **Amintirile** lui Creangă și **Viața la Țară**. Aceasta din urmă a eșit în englezește, la 1927, sub numele de **Sasha** fiindcă titlul original nu s'a crezut potrivit aici. Apoi, față de un roman a cărui apariție atârnă numai de puțința desfacerii în publicul mare, editorul are dreptul să-și aleagă și un titlu mai izbitor la ochi. Chestia este, am fost eu îndreptățit să-l prezint într'un veștmânt englez? Pe lângă nota lui specific românească, are el și acel suflu adânc uman, care să-l împue cetitorilor străini? Răspunsul ni-l aduc, și încă din prisos, dările de seamă ale presei engleze, care nu pot fi bănuite de nici o părtinire, și alcătuesc astfel cel mai bun și mai sigur criteriu de apreciere.

Bookman, revista literartă de frunte, scrie printre altele :

„Treptat lumea romanului răsare într'un șir de portrete vii. Sașa însăși, ducând grija fratelui mai mic, devotată iubitului, pământului și țăranilor. O senină și nobilă figură, deși tulburată de dragoste, ne captivează și ne stăpânește simpatia dintr'un capăt într'altul : nici

când mai mult însă, ca în momentul când își îndeamnă ospetia cu oferte de miere și dulceată. Caracterizarea în tot e admirabilă. Vreo șase linii redau pe o guvernantă engleză privită de un Român și în câteva pagini autorul creiază pe un păstor neuitat, un poet, a cărui tragedie e mai mult indicată decât povestită“.

Atât *Country Life*, cunoscuta revistă londoneză, cât și *Times* din Ceylanul îndepărtat notează sub iscălitura unei romaniere :

„Simplu, totuș cu multe dibace trăsături, se povestește întoarcerea lui Matei, spre a lua conducerea moșiei...“ Și după schițarea subiectului, recensenta mântue :

„Răscoala țăranilor în contra unui proprietar nedrept și prădalnic servește de fond serios unei fermecătoare iubiri“.

Mult răspânditul ziar de seară în Londra, *Daily News*, observă :

„Sufletul autorului e cu țăranii și cu boerii vechi, și ne dă ca urmare o poveste sinceră de iubire pe câmpiile românești, spusă așa de simplu încât numai celor prea sofisticăți ar putea să nu le placă“.

Dundee Courier and Advertiser :

„Cartea-i scrisă într'un fel rar adop-

tat de scriitorii noștri, și în această privință are un interes deosebit. Dă o icoană a vieții românești de țară și Sașa, eroina, e un caracter atrăgător și cu pătrundere zugrăvit“.

Nottingham Journal :

„Iată un roman de un distins autor Român, care ne duce de mână în regiuni necunoscute. Simpla viață sătească e așa de pitoresc redată și într'o limbă așa de artistică, încât pentru o vreme trăim cu acești țărani umili, împărtășindu-le viața pe câmp și la vatră“.

Apoi **Times Literary Supplement**, care se bucură negreșit de cea mai înaltă vază și care nu-i defel darnic în laude, conchide :

„Ceeace păstrează vie opera, nu-i atât valoarea documentară, cât excelența-i artistică. Sasha e una din poveștile pastorale răsărite direct din pământul pe care autorul l-a iubit cu pasiune. Simți din întâiele cuvinte, că satul Comănești și fiecă suflet din el — boeri, țărani, magistrați și chiar animale — au trăit în inima autorului și că fiecare scenă a fost o amintire de afecție. Ceeace încântă pe cetitor în tot e puternica simplitate și emoția sinceră cu care figuri și scene sunt conturate“.

Afară de două-trei foi, presa românească nici n'a pomenit măcar de apariția cărții lui Creangă: **Recollections and Other Tales**, 1930, cuprinzând „Amintirile“, „Capra cu Trei Iezi“, „Harap Alb“ și „Ivan Turbincă“.

Totuș un autor ca Ion Creangă, tălmăcit în englezește, pune în discuție o seamă de chestiuni literare. Pe lângă aceea că face parte dintr'o serie întreagă de traduceri, cari, mai presus de orice propagandă trecătoare, sunt menite a vorbi în chip statornic străinilor de viața și de sufletul românimii, te întrebi oarecum nedumerit: ce va fi adus el, Moldoveanul sfătos, cetitorilor unei vechi culturi îndepărtate? Caracteru-i specific țărănesc, rădăcinile-i adânci în pământul nașterii, sunt oare în dauna sa? Au avut dreptate criticii Români să-l prețuiască așa cum l'au prețuit, așezându-l între clasicii noștri de frunte?

Până azi mi-au ajuns la îndemână numai recenziile din Anglia.

Times Literary Supplement, după ce reproduce câteva rânduri lămuritoare din prefața mea, scrie: „Ion Creangă are stil autentic popular, cu sevă și umor, asemuiitor în multe privinți cu acela lui Gogol. Proza sa e întrețesută cu prover-

be și întorsături de vorbă țărănești și multe crâmpEE de folklor își găsesc drumul în povestire. Într'adevăr cele trei bucăți ce completează volumul nu-s decât povești populare înfrumusețate, ultima — Ivan Turbincă, fiind o variantă a legendei franceze Jean Soldat. În totul aceasta este o carte atrăgătoare, de un caracter neobișnuit, dibaciu și simpatic tradusă“.

Manchester Guardian, în suplimentul său de Crăciun: „Pentru unii cetitori povestirea cu legături în tradiție are o deosebită atracție. Aceștia vor gusta traducerea din românește *Recollection and other Tales* a lui Ion Creangă, căci, pe lângă desfătătoarea narațiune a zilelor timpurii ale autorului, sunt în carte trei povești tradiționale — toate pe deplin vrednice de a fi citite, afară de interesul ce-l prezintă în găsirea de asemănări cu poveștile altor națiuni. Cetind pe Creangă ne simțim bucuroși că nu l'a amăgit dela învățatură observația tatălui său în copilărie: „Dacă-ar fi să iasă toți învățați, n'am mai avea cine să ne tragă ciubotele“.

Yorkshire Post se exprimă în termenii următori: „Viguroase și cu savoare, pline de umor și caracter uman, aceste a-

mintiri ale lui Creangă redau icoana strălucit colorată a unui sat moldovan din veacul trecut. Poveștile ce urmează au stofa din care toate poveștile populare îs făcute; dar în fiecare din ele simți personalitatea isteată și vie a povestitorului“.

Revista *Bookman*, în marele număr ilustrat de Crăciun și sub semnătura d-nei A. C. Dawson-Scott, fundatoarea lui P. E. N. Club, scrie : „Păcat că „Amintirile“ lui Creangă nu s’au publicat într’un volumaș aparte, căci îs urmate de câteva încântătoare povești ce-ar fi constituit un dar de sărbători pentru copii. Așa cum îs împreună, le-ar putea lipsi popularitatea pe care o merită. Totuș e frumos că suntem în stare a ceti în englezește opera acestui distins Român“.

Everyman, revista sătămânală, spune: „Amintirile sunt povestirea atingătoare a copilăriei într’un sat moldovenesc. Autorul are un element de ceva apropiat geniului“.

Apoi *Northern Echo* din Darlington : „D-na Lucy Byng a tradus pe Ion Creangă din simpla dragoste de a-l traduce. Cu un simțământ de recunoștință o salutăm și-i aprobăm gustul. Ion Creangă schi-

țază viața țărănească moldovană cu o pană ce te mișcă sub puterea geniului“.

Cum vedeți Zamfirescu și Creangă, ca ceilalți scriitori, pe cari i-am dat până acum în englezește, Carageale, Slavici, Ion Popovici-Bănățeanu — mărginin-du-mă la morți, puși sub judecata, sub cercetarea scrutătoare a criticei străine, nu ies întru nimic scăzuți; din contră, vădesc însușiri alese, trainice, ridicând printr'înșii scrisul românesc la un nivel de cinste european.

**LA MOARTEA UNUI
DIPLOMAT**

La Moartea unui Diplomat

Frântura neamului de peste Dunăre, care dădu românimii atâtea individualități alese, ridicase în frunte și pe acela ce am avut durerea să-l pierdem, pe Nicolae Mișu. Obârșia sa trebuie să amintim, fiindcă ne lămurește două trăsături caracteristice : modestia și simțul măsurii drepte. Că fusese ministru în felurite centre, că reprezentase Țara la marea Conferință din Paris, că ajunsese pe urmă sfetnicul Coroanei, în toate împrejurările rămase același om simplu, cumpănit și nespus de binevoitor către oricine, fără osebite de rang, numai să fi fost cineva de cinste și de cuviință. Pe iscusii purtători de măști patriotice ; pe geambașii de afaceri, sărind lesne dela interese obștești la câștiguri proprii ; pe vânzătorii de influențe, cu gluma ieftin-lingușitoare sau cu veninul calomniei ; pe toți câți vorba populară îi aseamănă cu un

cărbune, care, de nu te arde, te înegrește — Mișu avea intuiția puternică de a-i cântări la moment, și-i primia totdeauna cu acelaș zâmbet disprețuitor ce-l păstra și față de coconășii diplomației.

Pentru cine i-ar cunoaște, aceștia din urmă ar alcătui un fond de umbră, spre a scoate și mai la iveală strălucirea dispărutului.

Mi-aduc aminte, în preziua războiului balcanic un ministru al nostru declarase presei londoneze, că România e atât de complect-apusună, încât n'are nici o legătură cu sudul Dunărei; un altul, adus în vremuri de cumpănă dinaintea unui rege străin să-i arate pe hartă ținuturile românești din Macedonia, rămase cu ochii holbați de neștiință; un al treilea, căruia pe departe i-a trăsesem atenția asupra numeroaselor greșeli de gramatică românească într'un raport al său, îmi răspunse răstit: „Ei, domnule, ce crezi d-ta, aicea merge după gramatică?” Și pe câți încă nu i-am văzut suferind în străini de origina lor valahă! Aveau obrazul prea subțire și dintr'o zi într'alta încercau stranii metamorfoze, devenind care prinț, care conte sau duce; adăugindu-și adesea și la numele preschimbat oarecare savoare exotică.

Astea-s deajuns, spre a vădi imensa depărtare până la unul ca Mișu. El cunoștea deplin împrejurările traiului și dezvoltării românismului de pretutindenii. Socotia o datorie de conștiință a se familiariza și cu spiritul deosebit, refrânt mai ales în literatură, al poporului în sânul căruia trimis era ca reprezentant. Așa străbătuse el, deprinzând limbile, ceea ce s'a fost zămislit mai expresiv în scrisul țărilor umblate — Germania, Ungaria, Bulgaria. La Constantinopol purcese și cu turceasca; dar trebui să plece în Anglia, unde, drept amintire a contactului cu Islamul, aduse o placă zugrăvită cu înfloritoarele slove în aur ale Profetului :

„In numele lui Alah, Indurătorul, Milostivul !“.

Sub cuminenția acestei invocații de umilă încredere ce și-o aninase în odaia din Londra, întâia sa grijă fu să caute un profesor. Și metodic, răbdător, ajunsese curând să-și redacteze singur notele într'o bună englezească, înlăturând astfel și zăbava și nedelicateța unei corespondențe duse până acum într'o limbă neînțeleasă, decât numai în traducere, lui Foreign Office. Apoi la rând își făcură drum în rafturile bibliotecii sale como-

rile unei întregi literaturi — cărți, de cari el însuși aflase ori îi pomenisem eu în treacăt, începând cu Shakespeare la Gibbon, și până spre cei moderni, ca Wells, Shaw, Galsworthy.

Să mai vorbesc și de cultura-i clasică ? In conversații obișnuite și în discuții gândul său își lua volnic sborul pe tărâmurile de bogății antice și aducea înapoi cu el o pildă mai potrivită, o comparație ce lumina clar ca giuvaerul orice nedumerire sau punct de controversă. Anume din autorii Greci — bătrânul Herodot, tragicul Euripides și mai ales vizionarul Plato, erau pentru el, în prospețimea textului original, o încântare continuă și o răcoroasă mângâere în clipele de tristeță.

Cu asemenea pregătire Mișu urcase la o treaptă, unde și diplomația nu mai e un sport, nici înfumurarea mondenă, nici încrezuta viclenie de a spune alta decât ce cugeți și nici fastul de ospete ce amestecă spuma internațională cu spuma șampaniei din cupe ; ci o îndeletnicire mult prea serioasă, în care ești ținut să-ți măsoari patriotismul după cele mai înalte criterii statornice și, dincolo de orice tranzacții politice, să fii tâlmaciul întregului tău neam.

De aceea și impresiile lăsate pe urmă-i

la Londra stârue încă vii, pierderea-i fiind înconjurată de mulțimea simpatii-
lor, și dinaintea mormântului deschis eu
sint genunchii închinându-se de recu-
noștință, pentru tot sprijinul ce mi-a
dat, fără vreun aer de îngăduință, cald,
prietenos, adânc înțelegător de re-
prezentarea culturii românești în Anglia.

ELEUSIS

Eleusis

Inafara zidurilor Atenei, de lângă vechiul cimitir Cheric, o pornesc spre Eleusis al cărui nume răsună în suflet cu plăcerea atâtor cetiri îndelungate. Că-i drumul anevoios, că se ridică vârtej praful stârnit, cine se mai gândește, când închipuirea poate vrăji întreg fastul de sărbători al trecutului! Aici, pe acest drum socotit sacru se îndrepta odată alaiul solemn: întâi pășiau efebii și ierofanții în veștminte liturgice, scânteind de bogăția culorilor, frunțile încinse cu mirt, și urmau în grupuri mistii, precum și cei dornici de inițiere; și mulțimea spectatorilor, poposind când și când dinaintea altarelor înadins pregătite, unde împreună cu fumul jertfelor se ridica și imnul de slavă și în răstimpuri sbucnia în tăria glasurilor: Iaccho, Iaccho!— zeul a cărui statuie călătoria cu dânsii pe un car împodobit și al cărui duh era invocată să le coboare în suflete

harul extazului. Și străbăteau așa trecătoarea Daphni pe sub dealuri și dealungul mării, pânăce târziu noaptea li se desvăluia în văpaea tortelor fugare și templul Eleusis, dominând împrejurimile. Intrau pe unde-s astăzi rămășițele marilor Propilee și se opriau în stânga lângă vestitul puț Calihoron. Il vezi încă la un nivel scăzut. In construcția gurii sale rotunde, neatinse, alcătuește un te-meu sigur de apropiere cu trecutul. Pe marginea-i de piatră nimerise Demetra în oboseala rătăcirii dureroase și veniseră fiicele regelui din Eleusis, de o găsi-seră aci mirate și o luaseră cu ele să-i dea sălaş de cinste în palat. Și pe urmă, când stăpânul infernului se învoise a-i trimete înapoi câtva timp fiica răpită, în bucuria ei zeița binecuvântase Eleusis cu darul belșugului neprețuit, revelându-i tot odată și rostul misterelor.

De atunci înainte pioase fecioarele veniau să danseze în preajma puțului magice dansuri; bineînțeles, cu închinarea întâielor fructe și întâielor spice de aur Demetrei și Persefonei — neîntrecute, frmecătoare întrupări amândouă ale rodirii pământului, care doarme, nutrin-du-se o vreme, spre a se trezi apoi în revărsarea de bogății fără margine. Insuși

cultul trebuie să fi fost simplu de tot, rustic, cândva; însă dintr'un timp descăleacă aci și Dionisos cu suita-i voioasă de satiri și de bacante, și cu el pătrunse deasupra trebuințelor materiale, și o preocupare adâncă: grija vieții de-apoi, grijă pe care Eleusis a isbutit s'o mulțumiască și să astâmpere oarecum teama de moarte, de sfârșitul negru, fără liman, ce mocnia în lume. Prin ce mijloace, prin ce atingeri măiestrită a sufletelor, apropiate setos și umil de lăcașul misterelor? Între altele se înfățișa în chip dramatic trecerea prin viață și ridicarea zeului în veșnicie; volnic și fericit ca zeul acela, scăpat de cătușele mărginirii pământestei, putea ajunge orice inițiat: suprema năzuință era să se împărtășească de nemurire, să devie una cu zeitatea, ceea ce se și simboliza prin celebrarea așa zisei căsătorii sacre.

Impotriva practicei din urmă se îndreptaseră părinții bisericii, aducându-i vina unor neuzite urgii. Pe dreptate? Cine știe... Poate către sfârșite să se fi pierdut simțul înaltei concepții. Eleusiniene, rămânând numai formele, supuse lesne pervertirii. Dar în vremea bună misterele n'au insuflat decât cuvinte de prețuire și de recunoștință cugeătorilor Greci:

„Fericit acelce a văzut aste rituri, exclamă Pindar, înainte de a fi coborât în mormânt; el cunoaște ținta vieții, el cunoaște izvoarele-i divine!“

Tot așa Sofocles. „Câștigul serbării Eleusiniene, adaugă Aristoteles, e și dobândirea de speranțe fericite cu privire la sfârșit, speranțe că viața-ne de apoi va fi mai bună și că nu va fi zăcând în întuneric și urâțenie“. Iar când i-a murit lui Plutarch o fiică scumpă, el scrisese soției „să-și amintiască simbolurile mistice ale riturilor de inițiere“, cari o vor împiedeca să mai cugete la încetarea sufletului.

Știind acestea, simți ceva deosebit să treci lângă peștera lui Hades, căscată în umbră, sugerând locuinți adânci subterane ale zeului; și să urmezi înainte, de amândouă părțile templului, scările în piatră, pe cari suiau și coborau mistii și neofiii în calea inițierii, pânăce străbăteau în chiar taina-tainelor din Telesterion. Se rezema el pe o seamă de stâlpi, cărora li se disting urmele, temeliilor și câtorva din capitelele fărâmate jos. în mijlocul unei tăceri grele de risipă. Tre-sari numai de țâșnirea șopârlelor. Singură primăvara de mai cearcă să îmbrace ruina, cu mușătel, cu ierburi, cu decorul frunzelor de-acant. Colo un leandru

în plină strălucire! Și pretutindeni aceeaș lumină blândă ca odinioară; acelaș senin al văzduhului și al apei cu țărături limpede conturate 'n zare; și acelaș parfum, abia ghicit, al înfloririi galbene de măslini.

În triumful acesta nepăsător al naturii e mângâios gândul, că n'a pierit cu desăvârșire doctrina Eleusiniană, că trăește pribegită 'n lume, că tresare încă la un neam aproape miraculos ivit între munți și mare, de amândouă părțile Dunărei. Învăluit se găsește în basme de însoțiri amoroase între divinități și fapături umane; și deadreptul sub forma de ritual în alaiul fetelor ce petrec pe mirele în chip de lut, cântându-i de jale:

Caloian, Ian
Trup de dician...

Apoi și mai expresiv în lirismul de frumuseți neîntrecute al eroului „Mioriței“ — tânărul pășunilor singuraticе, în a cărui mistică logodire cu însăși moartea întreaga fire dimprejur iea parte.

TEMPLUL DIN LUXOR

Templul din Luxor

Vaporul se oprește noaptea pe Nil. Știu că plutesc veacuri multe înapoi și aștept răbdător. În zori apare colo resfrânt de râul Osiric muntele apusului Tebei.

„E roșu-auriu, îmi zic; parcă n'ar fi închizând într'însul atâtea sălaşuri mortuare!“

Pe celalt țărm începe a se desluși grupul de impunătoare coloane ce-au fost cândva templul din Luxor. Mă duc să-l văd în linitșe, mai către seară...

Nu intru pe vechiul portal, unde ajungea înainte alea sfinxilor dela Karnak; căci nu s'a curățit încă dâmbul într'această parte, având asupra-i și piedica unei moschei. Dar e scos la iveală tot adaosul făcut de Rames al II-lea, care în vanitatea-i neîncăpătoare și-a ridicat și aici sieși obeliscurile și statuetele uriașe în granit — una cuprinzând în mic, dar măestrit sculptată, și figura iubitei sale

soții, Nefertari. De jur-împrejur, și pilonul și zidurile și stâlpii arată în reliefuri izbânzile regelui, precum și solemnitățile și prinoasele închinării aduse zeilor. Ori-cât le-am cerceta și le-am talmăci de clar, e greu minții să împărtășiască suflul vremilor acele. Prea se îndepărtează, prea-i adânc noianul ce ne desparte de apogeul faraonic, când bogății fără seamăn curgeau dealungul Nilului, când și cadențele omerice prindeau ecoul Tebei strălucite. Cum, și prin ce mijloace să rechemi fastul alaiurilor cu bărci sacre pe Nil, ritualul preoților magi și cântărețelor din sistre, poleiul marmorei învăpăiate sub lumini?! Răpuse de mult sunt porțile de cedru, zmulse nestimatele ce încrustau lemnul, șterse polihromiile fantastice ale zidurilor, pierite și simboalele cultului — discul înaripat, cărbușul renăscător din sine; încât templul, zidit de Amenhotep al III-lea, acum vreo treizeci și patru de secole, rămâne golit și stingher în pădurea încremenită a stâlpilor; curtea largă, pronaosul, diferite încăperi, și la fund sanctuarul tainic, unde regele singur are intrare, cu dreptu-i de fiu trupesc al zeului Amen-Ra.

Dinastia egipteană socoate-se divină.

Linia moștenirii o păstrează femeea. De aceea Amenhotep al III-lea, vlăstarul unei mame străine de sânge, Mutemua, prezintă într'o sală a templului nașterea și creșterea sa, ca fiind mai mult sau mai puțin miraculoase. Reliefurile ici-colo nu se prea lămuresc. Avem însă, înaintea lui Amenhotep al III-lea, pe Hatesu, care simte și ea nevoea să-și îndreptățiască prin aceleași mijloace titlul de regină în templu-i funerar, numit azi Deir-El-Behari. Alăturând și îmbinând ornamentația ieroglică din amândouă locurile, putem reconstitui oarecum întreaga legendă:

Amen-Ra stă pe tronu-i gânditor. Tehuti cu sborul iute al păsării ibis vine și îi spune de o neasemuită frumusețe egipteană. O cheamă Mutemua și-i însăși soția regelui. Și Tehuti purcede înapoi, urmat de Amen-Ra, care pătrunde în palat sub înfățișarea regelui. Ține într'o mână sceptrul și într'alta emblema vieții. Parfumuri neobișnuite umplu iatacul, unde hodinește întinsă Mutemua. Deșteptată atunci, vede pe Amen-Ra în toată splendoarea zeiască și sufletu-i se înecă în plăceri. După o vreme Tehuti iarăș apare și vestește pe Mutemua de nașterea lui Amenhotep, al cărui corp îl

gătește acum zeul Knum, plămăditorul de oameni. Și, când vine pe lume copilul, Isis îl prezintă lui Amen-Ra. Acesta îl primește grăindu-i : „Vino, vino în pace, fiu al soarelui !... Apoi mai multe zeițe ocrotitoare îl iau în seamă, de-l îngrijesc, până ajunge să-și pue îndoita coroană egipteană.

Uneori marele preot al templului trebuie să fi personificat pe zeul Amen-Ra, bucurându-se în adevăr de asemenea împreunare amoroasă ; căci avem în acest sens un număr de povești, răspândite și înafara Egiptului. Așa, bunăoară, traducerea din ebraica ce o dă M. Gaster în **Studies and Texts** :

Era în Amac o femeie de așa mândrețe, că toți o slăviau, socotindu-o fără pereche. Deseori ea trecea la templul lui Așilin. Intr'o zi preotul Matan o văzu și-și pierdu aproape mințile după ea. Când veni odată să aprindă tămâie, Matan îi vorbi : „Am fost trimis la tine de zeul Așilin“. Femeea se veseli și-i răspunse lui Matan : „Spune-mi, te rog, tot ce știi și nu-mi ascunde nimic“. Matan zise : „Fie-ți cunoscut, că Așilin dorește să vie și să aibe copil cu tine, că nu este alta mai vrednică“. Femeea grăi bucuroasă : „Orice-mi poruncește Așilin voi face și

nu-l voi lipsi de nimic“. Matan urmă a-tunci : „Dacă ascuți de Așilin, du-te și vorbește soțului său ; și, de nu-i este cu bănat, vino la templu într'o noapte și vei dobândi copil cu Așilin“...

Nu-și are aci obârșia și începutul Alexandriei? Nu-i aduce Nehtinav știre Olimbiadei de iubirea lui Amen-Ra și nu trece noaptea la Olimbiada aidoma în chipul zeului? Rodul însoțirii lor, cuceritorul Alexandru Machedon, află mai târziu aceasta și se dă ca moștenitor firesc al tronului egiptean, mergând să îngenunche și oracolului din Siva. E drept, nu coboară până la depărtările Tebei ; ci pune de ridică în templul ei un sanctuar nou — cum spune inscripția : „un monument de locuință al tatălui Amen-Ra“, pe care atâția stăpânitori înainte și după Alexandru nu vor să-l cinstiască.

Insuși urmașul întâiului ctitor, acel mare vizionar care-i Amenhotep al IV-lea, înlătură tot vălmășagul de zei egipteni și în locu-le ridică un simplu monoteism, anticipând idea Vechiului Testament și cântându-l în cuvinte asemuitoare Psalmistului:

*„Iubirea-ți pe cer e măreață,
O veșnice Aten, izvor al vieții*

*Când sui înălțimile zării,
Tu umpli de frumuseți lumea.
Cât ți-este de minunat rostul
Adânc și necunoscut nouă,
Unic zeu, a cărui virtute
Creat-a pământul...“.*

Nu-i proslăvirea soarelui ca atare, ci puterii vii ce zămislește și întreține totul. Deopotrivă cu Iehova, totuș, zeitatea are încă multă netoleranță. Propovăduitorul ei nu îngăduie ființarea altor culte; strică pretutindeni ori înlocuește orice inscripție pomenitoare a lui Amen-Ra, preschimbându-și el-însuși numele de Amenhotep în Akenaten. Dar această reformă religioasă nu ține decât vreo doisprezece ani, cât viețuește autorul ei, și se așează iarăș vechea rânduială.

După vremuri apoi se perindă neamuri, Persani, Creștini, Arabi, cari se iau la întrecere privitor la jaf și risipă. Și astăzi, umblând în templu și privind îndelung, am simțimântul unei zdrobitoare tristeți, pe care l'am încercat și printre ruinele din Baalbeck. Iată, gândesc, ce-au lăsat în urmă mileniile credinței omenesti: o grămadire de ziduri și stâlpi, cu statui fărâmate, cu reliefuri ciocănite până la nerecunoaștere — toate năpădite greu de pustiul tăcerii, pe care în

acest anotimp nici șerpilor și scorpionii nu-l turbură; dorm amorțiți între pietre. Numai târziu vocea unui muezin adie. Ies în curtea templului, de-l văd sus, în pălimarul moscheii, cântând:

„E un singur Dumnezeu și Mohamed, profetul său...”

Cu mâinile amândouă la urechi, repetă chemarea dinaintea apoteozei de lumini ale apusului: ca în vremile demult Amen-Ra părăsește pământul; în barca-i de aur coboară tărâmurile morții, spre a se înapoia iarăș mâine. Și muezinul tot mai tare:

„E un singur Dumnezeu și Mohamed, profetul său...”

Biete crainic al rugii! Câți înaintea ta n'au proclamat un Dumnezeu, acelaș în esență, dar îmbrăcat felurit! Și fiecare, închipuindu-și că el numai a pus stăpânire pe adevăr, a lovit fără cruțare în premergători. Rând pe rând și-au surpat unul altuia altarele, pânăce și Dumnezeu, întărâtat și mânios, a desăvârșit prin cutremure opera de năruire a făpturilor sale.

ANTIOCHIA

Antiochia

Demult voiam să merg în Antiochia. Amânarea, datorită anevoinții drumului, crește acum râvna ce o simt, apropiindu-mă. Dar la intrare, deși-i văd scris numele, nu înclin a crede și mă întreb: „Să fie oare Antiochia?!” Urc o grădină părăsită și stau dinaintea unei lungi scări, întinse către un geamlâc.

„E aci hotelul?”

O tânără în șalvari portocalii îmi zâmbeste de sus și-mi face semne. O urmez, câteva clipe îi sună galenții pe dușumea, și mă duce într'o odaie cu două paturi — nu fac amândouă împreună cât unul singur bun; plăpămi decolorate, un lighian căscat lângă perete, și în aer miros vag de pivniță. Scot din buzunar și-i arăt o hârtie, pe care însemnasem hotelul.

— Nu.... Acesta-i jos, în târg.

— E o greșală, zic. Și sunt așteptat acolo, trebuie să mă duc....

Ea tot îmi surâde, ci în ochi îi licărește o părere de rău.

Celalt hotel are deasupra câtorva trepte o verandă, iar îndărătul porții îs aninate scoarțe ca niște perdele. Ridicându-le, pășesc într'un salon, folosit și de trapezărie, în care dau numeroase uși, acoperite iarăș în draperii. Ar fi beznă desăvârșită, dacă tavanul, înălțat la mijloc în chipul coșului unui vapor, n'ar lăsa puțină lumină. Iatacul meu, spațios în goliciunea-i, are trei paturi, deși unul mi-ar ajunge.

Ies degrabă în oraș, pe calea mai însemnată a bazarului, spre un pod. Vechimea i-a pus în amândouă laturile tufe de burueni. Gălbuiu Orontele trece sub el și sub cafenele în terase, fără oameni. Două mori păzesc cu lemnul roților oprit din mers... cine știe de câtă vreme! Dincoace albesc morminte, dincolo se afundă ulicioarele dughenilor: pantofarii, cazangii, croitorii, șelarii — după bresle, între cari găini se plimbă și ciugulesc în voe. Câte-un platan adăpostește cetățenii în scăunașe, dedați tablelor și narghilelelor. Mai departe locuinți joase întind cafasuri una spre alta, mai-mai să se atingă. Arată pustii de atâta liniște. Vreo cadână tresare mirată, de-și trage vă-

lul pe obraz. Totul e amortit în datina turcească...

Dar eu am venit să caut Antiochia de altădată și n'o găsesc. Umblu mereu. Abia în curtea Seraiului găsesc o statuie fără cap și trei sarcofage: unul prefăcut în jghiab de vite; cineva mai știutor și-a prins în zidul casei un fronton de marmoră sculptată: aiuri o coloană porfirie culcată la pământ. Inaintez și în susul așezărilor, de unde privesc orașul: acoperișuri cenușii, cu puține cupole și moschei, grămădite între râu și muntele Silpius, pe înălțimile căruia întărituri crestează cerul — rămășiți ale Cruciatiilor. Inaintea lor, totuș, stăpâniseră Bizantinii, cu tot avântu-le de citorie și înfrumusețare. Mă urmărește ca o taină și mă apasă această prăbușire în genune a unui întreg trecut. Până târziu noaptea, mă gândesc: Unde sunt monumentele? Unde-i templul Zeului Fulgerător, înălțat cândva de Perseu? Unde uriașa statuie de bronz aurit, înfățișând geniul Antiochiei? Unde alea cu îndoit șir de porticuri a lui Irod? Unde Cherubimul ce-l aduse Titu din templul Ierusalimului? Unde teatrul durat de Traian? Unde palatul împărătesc și muzeul și biblioteca, și atâta prisos de viață îndelungă, câtă năzui a se perpetua în artă?

Dimineața de pe veranda hotelului bag seama la doi episcopi ortodoxi, cu obișnuitul cavas înainte-le. Mă iau după ei la biserică. Incepe slujba în arăbește; rar și vreo psalmodiere greacă. Albul pereților și stâlpilor e pătat de umezeală. Trei policandri mici, negricioși, la mijloc; dealungul iconostasului stau înlemniți cu aripi frânte, niște porumbei; de cari atârnă candelă după gustul arab; și de candelă atârnă ciorchini de bronz. Pe lângă sfeșnice de rând, sunt și cutii pline cu nisip, unde se așează lumânările aprinse.

Aceasta ține astăzi locul vechii Biserici Aurii, pe care scriitorii o descriu ca una din minunățiile timpului. Nâruierea ei, cât și celorlalte monumente, se poate numai atribui deselor cutremure, ce bântue Antiochia? Dimpotrivă, nesiguranța zilei de mâine, nu stârnește și mai vârtos dorința înfrigurată de petreceri a lumii, într'o vreme când orice criteriu moral e sdrobot, când spiritul creștin introdus nu atinge întru nimic luxul, destrăbălarea, ușurința flecară și schimbăcioasă? Chiar și un episcop, Pavel de Samosate, plătește oameni să-i aplaude predicile în biserică, și pe străzi e urmat de femei ce-i cântă slava. Și nu e nimeni să se

mire! Anormalul ajunge firesc; ba un prilej mai mult de a vorbi, a dezbate și a se îmbăta cu subtilități înșelătoare. Nu e idee cât de năzdrăvană, pe care să n'o îmbrățișeze unii sau alții, grupându-se în secte. Ebioniții socotesc drept fală sărăcia. Nicolaiții vreau a-și împărtăși femeile și căpetenia lor își duce într'o zi soția-i frumoasă în public, grăind : „S'o aibă cine o dorește!“ Milenarii așteaptă după o mie de ani împlinirea fericirii pământeste. Adamiții aspiră la nevino-văția paradisiacă a întâiului om și se închină goi-golași în biserică. Ci răul merge înapoi la însăși obârșia orașului : ostași de-ai lui Alexandru Machedon îl așează aci în răscrucea drumurilor ce leagă trei continente și apoi se adună atrași în el oameni de tot felul; precum se adună mărfurile și curtizanele de preț și roabele, vândute la mezat.

Seleucos Nicator e os de zeu. Mamă-sa, Laodice, plăcuse mult lui Apolon, de când acesta o văzuse în depărtata Macedonie și-i lăsase drept amintire un inel gravat cu ancoră. Și rodul iubirii lor, Seleucos, întâiul împărat al Antiohiei mai târziu, născuse cu semnul unei ancore pe coapsă. E concepția divină a dinastiei, care îndâghe însoțirea celor mai apro-

piate rude; până într'atâta, că una din prințesele Antiochiei se mărită la rând cu patru împărați de aceiaș familie, cel din urmă fiind chiar ginerile ei, Antiochos al X-lea. Cu toate influențele asiatică și egiptene, Antiochienii se pretind Eleni, își însușesc tradiții și nume elnești. Târgul Iopolis, care precede Antiochiei și intră apoi în cuprinsul ei, își trage origina din Io, îndrăgostita divină, silită de ura geloasă a Herei să pribeiască în lume.

Pe iubirea dintre un zeu și o frumoasă muritoare se întemeiază deasemeni și legenda Dafnii, în vecinătatea Antiochiei. Pornind într'acolo, nimeresc cete de tineri eșiți a sărbători carnavaul. Unii mefistofelic travestiți, cu fețe ascunse ori înegrite, cu tălângi în cingătoare, aleargă și sar înainte, deschizând cale prin mulțime; vin alții în costume siriene de bărbați și femei; poartă flori și plante verzi, și în mâini ridică buzdugane și săbii; și toți dansează la răsunetul de clarinete și tobe grele. Neîndoios, că astfel de mascarade însoțiau odată și alaiurile ritualelor păgânești dealungul aleei sacre, mărginite atunci de altare și colonade de fântâni, ca mult cercetata Castalie a oracolului, și de vile somptu-

oase — până la izvoarele Dafnii. Ele curg și acum din muntele pietros și cad revărsate în șuvoae line, în trâmbe argintii, în volburi spumoase; și deasupra lor tremură liane sclipitoare, și cresc stejari bătrânești, împreună cu duzi, cu plopi și cu sălcii, dând locul cinstei oleandrilor —enorme buchete înflăcărate, cum le-am văzut și la Delfi, unde tot lui Apolon era dedicat un sanctuar și o fântână oraculară, zisă tot Castalia...

Dar avan și neîndurător bătu vântul pustiirii. Nu se află nici urmă de templul, în care Julian Apostatul întârziase pe gânduri amare. Unde să mai purceadă închinătorii? Și la ce zei, dacă-șgoniți și lăsați risipei? Tace, amuțită și vocea profetică a Castaliei. Numai tu singură ești în viață și neperitoare, Dafni! Demult, de când neamul dacic stăruia încă, numele tău a trecut și peste Dunăre. Și lumea te cunoaște, de te invoacă și până azi în scurte cuvinte răslețe:

*„Dafine, Dafin
Te-am curățit
Și te-am grijit,
Dafine...“*

Ori stă și spune de tinerețea-ți răpitoare și de Apolon zvăpăiatul; cum l'a în-

cins iubirea și nu ți-a dat răgaz; silnic te-a urmărit; și, când să te cuprindă, tu te-ai rugat, Dafni, să fii ceea ce nu erai, și te-ai preschimbat în oleandru cu parfumul amar? Dar tovarășele tale de frumusețe și de vârstă te-au compătimit, Dafni! N'au vroit să te lase veșnic prinsă de scoarța unui trunchiu și cu dorul neîmplinit. Deaceea chemat-au înapoi pe Apolon și l'au pus a-ți grăi și a-ți cere — blând acum și pocăit, să ieși din copac, să te apropii și să-i dai florile gurii și sânilor fecioriei tale dulci,

*de soare nevăzute,
de vânt nebătute...*

Și tu te-ai învoit atunci, Dafni! Și astfel, țesându-ți povestea în fire de aur, s'au bucurat fetele și se bucură încă, laolaltă cu tine, de bucuria neasemuită a dragostei împărtășite.

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

UNIVERSITATEA
CAROL I
BUCUREȘTI

VERIFICAT
2017

BIBLIOTECA
NATIONALA
UNIVERSITATEA
CAROL I
BUCUREȘTI

CUPRINSUL

1. In America.
 2. Parlamentul Englez.
 3. Presa Engleză.
 4. Cluburile Engleze.
 5. Creștinismul în Anglia.
 6. Memoriile Vicontelui Grey.
 7. Smaranda de Lordul Thompson. — Clasicismul și Stanley Baldwin.
 8. O carte asupra Trebizondei.
 9. Expoziție Plutitoare.
 10. In Hyde Park.
 11. Garden-Party.
 12. Un Roman Englez asupra Bucureștilor.
 13. Duiliu Zamfirescu și Ion Creangă în englezește.
 14. La moartea unu Diplomat.
 15. Eleusis.
 16. Templul din Luxor.
 17. Antiochia.
-